

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

ATRIBUTIVNÍ URBONYMA V ČESKÉ REPUBLICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hana Kolářová

Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: *PaedDr. Helena Chýlová, Ph. D.*

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 15. května 2013

.....

Hana Kolářová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana KOLÁŘOVÁ**
Osobní číslo: **P12B0222P**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Český jazyk se zaměřením na vzdělávání**
Název tématu: **Atributivní urbonyma v České republice**
Zadávající katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Zásady pro vypracování:

1. Vymezit základní termíny práce.
2. Provést výběr ubonym, sestavit jejich abecední rejstřík.
3. S oporou o odbornou literaturu vyhledat původ jednotlivých urbonym, klasifikovat je v rámci jednotlivých skupin a typů.
4. Provést samostatné shrnutí stavu problematiky.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HARVALÍK, M. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie.* Praha : Academia, 2004.

PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách, jejich původ, vznik a změny.* Praha : ČSAV, 1947-1960.

ŠMILAUER, V. *Osídlení Čech ve světle místních jmen.* Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1960.

ŠMILAUER, V. *Úvod do toponomastiky.* Praha : SPN, 1964.

ŠRÁMEK, R. *Úvod do obecné onomastiky.* Brno : Masarykova univerzita, 1999.

ŠRÁMEK, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004.

Časopis *Acta onomastica*

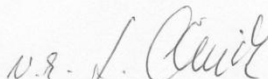
Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Helena Chýlová

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **12. prosince 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2014**

Doc. PaedDr. Jana Coufalová, CSc.
děkanka

Prof. PhDr. Viktor Viktora, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 18. února 2013

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce PaedDr. Heleně Chýlové, Ph. D. za hodnotné rady a připomínky při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

1	ÚVOD.....	1
2	CÍL, METODY A HYPOTÉZY PRÁCE.....	2
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	3
3.1	ONOMASTIKA	3
3.1.1	Vnitřní klasifikace onomastiky.....	4
3.2	TOPONOMASTIKA	4
3.2.1	Vnitřní klasifikace toponomastiky.....	5
3.2.2	Urbanonyma, urbonyma	7
3.3	VZNIK, PŮVOD A POJMENOVÁNÍ JMEN	9
3.4	TYPY TOPONYM A SLOVOTVORNÉ PROSTŘEDKY POUŽITÉ PŘI JEJICH TVOŘENÍ	11
4	PRAKTICKÁ ČÁST	14
4.1	SLOVNÍČEK VYBRANÝCH ATRIBUTIVNÍCH URBONYM	14
4.2	KLASIFIKACE ATRIBUTŮ V URBONYMECH	61
4.2.1	Antonymie	61
4.2.2	Morfologické hledisko.....	62
4.2.3	Slovotvorné hledisko	63
4.2.4	Syntaktické hledisko.....	64
4.2.5	Význam místních jmen.....	65
5	ZÁVĚR	67
6	SEZNAM ZKRATEK.....	70
7	SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ	71
7.1	LITERATURA.....	71
7.2	ZDROJE	72
7.3	E-MAILOVÁ KORESPONDENCE.....	72
8	RESUMÉ.....	73
9	PŘÍLOHY	I
9.1	ABECEDNÍ SEZNAM VYBRANÝCH ATRIBUTIVNÍCH URBONYM	I
9.2	TABULKY.....	VIII

1 ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala problematiku atributivních urbonym v České republice. Toto téma jsem si zvolila proto, že pocházím z malé vesnice Lnářský Málkov, která ve svém názvu obsahuje přívlastek. Přívlastková místní jména mají pozoruhodnou etymologii, zajímá mě proto jejich vznik, původ a tvoření. Místní jména nás obklopují celý náš život, s jejich pomocí můžeme zjistit fakta o životě našich předků a důležité údaje z dějin lokality, v níž se vyskytují.

Doufám, že mi tato práce odhalí zajímavé informace a seznámí mě hlouběji s problematikou toponomastické práce.

2 CÍL, METODY A HYPOTÉZY PRÁCE

Cílem naší práce je sestavit seznam atributivních urbonym a následně tato urbonyma analyzovat podle zvolených kritérií: určit motivaci vzniku a původu urbonym a jejich třídění ze sémantického hlediska. Základním problémem bakalářské práce bylo provést výběr jazykového materiálu, proto jsme s ohledem na rozsah práce vycházeli ze základní publikace Rudolfa Šrámka¹.

Ke zpracování práce jsme použili metodu excerpční a studijní. Za pomoci excerpční metody se nám podařilo sumarizovat 186 urbonym, které jsme dále analyzovali z různých jazykových hledisek. Použitím studijní metody byla provedena analýza na základě prostudování odborné literatury. Vycházeli jsme zejména z publikace Antonína Profouse, Vladimíra Šmilauera, Milana Harvalíka a Aleny Polívkové.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první části, teoretické, vymezíme základní onomastické pojmy, se kterými budeme pracovat, zejména termíny urbanonyma a urbonyma. Dále se pokusíme nastínit, jak vlastní jména vznikala. V poslední části se zaměříme na základní slovtvorné prostředky, kterými jsou místní jména utvářena.

V praktické části nejprve abecedně sumarizujeme atributivní urbonyma, u kterých doplníme základní informace o původu a roztrídíme je podle motivačních typů. V další kapitole popíšeme významové vztahy v souboru excerpovaných urbonym, klasifikujeme názvy měst z hlediska morfologického, syntaktického a slovtvorného. V závěru bakalářské práce zhodnotíme zjištěné poznatky.

Pracovní hypotézy:

1. Předpokládáme, že většina atributů bude shodných.
2. Předpokládáme, že většina atributů bude vycházet z polohy.
3. Předpokládáme, že se v našem seznamu objeví jména s víceslovným pojmenováním.
4. Předpokládáme, že se ve vzorku urbonym vyskytne zdrobnělina.

¹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 ONOMASTIKA

Onomastika je jednou z lingvistických disciplín náležejících mezi disciplíny lexikologické. Jedná se o nauku o vlastních jménech (*nomina propria*), přičemž *přesně definovat pojem vlastního jména je velmi obtížné. Mezi jmény vlastními a obecnými (nomina appellativa) leží totiž široký přechodný pás a mnohá jména oscilují mezi oběma skupinami*².

Dříve byla onomastika označována také jako onomatologie³. Její název je odvozený od řeckého slova *onoma*⁴, což znamená jméno.

Za zakladatele české onomastiky v 19. století je považován František Palacký (1798–1876). *Nejdůležitějším toponomastickým počinem je jeho dílo „Popis království českého...“ z r. 1848, které na základě dlouholetého a podrobného zkoumání starých pramenů de facto kodifikovalo české podoby místních jmen, zvláště těch, která byla předtím v mnoha případech zapomenuta či překroucena. Tato práce zůstává do dnešních dnů jednou ze základních pomůcek badatelům z řad onomastiků i historiků*⁵.

V minulosti byla onomastika chápána jen jako věda pomocná, v současné době jde o samostatnou lingvistickou vědu a jako samostatná disciplína se nauka začala rozvíjet od 50–60. let⁶ minulého (dvacátého) století.

Oproti pojetí Františka Palackého, nejvýznamnější onomastik-zakladatel, Vladimír Šmilauer⁷ chápal a rozvíjel tuto disciplínu jako samostatnou vědu, která úzce spolupracuje s lingvistickými, historickými a geografickými vědami. Spjoval ji s kulturní historií, sociologií, etnografií, botanikou, ale také s lexikologií a tvořením slov. Začal prosazovat současné pojetí onomastiky jako lingvistické disciplíny spolupracující s disciplínami nelingvistickými. Toto pojetí a systémový charakter onomastiky rozpracoval v minulém století také Rudolf Šrámek.

² ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*. Praha: SNP, 1963, s. 7.

³ Tamtéž, s. 8.

⁴ ABZ.cz: *slovník cizích slov* [online]. [cit. 2013-04-2]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/onoma-r>

⁵ HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Akademia, 2004, s. 18

⁶ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 3.

⁷ ŠRÁMEK, Rudolf. K nedožitým devadesátinám prof. Dr. Vladimíra Šmilauera, DrSc. *Onomastický zpravodaj ČSAV*. Praha: Ústav pro jazyk český, roč. 27, 1986, s. 8–9.

3.1.1 VNITŘNÍ KLASIFIKACE ONOMASTIKY

Onomastika studuje jména všech neživých objektů (nebeská tělesa, lidské výtvoř, geografické jevy, státy), ale i jména živých bytostí (osoby, zvířata, národy, kmeny).

Hlavními odvětvími onomastiky jsou antroponomastika (nauka o jménech živých bytostí; př. Jan Novák a Honza Novák – jde o označení stejné osoby, jen s příznakem oficiálnosti a neoficiálnosti), toponomastika (nauka o jménech zeměpisných) a chrématonomastika (nauka o pojmenování věcí).

Onomastiku můžeme také třídit na zoonomastiku (nauka o vlastních jménech zvířat), fytonomastiku (nauka o vlastních jménech rostlin), oikonomastiku (nauka o pomístních jménech), kosmonyma (nauka o nebeských tělesech) a další nauky.

Velmi rozšířené je dělení onomastických objektů na přímé (objekt je pojmenován přímo – Vinice) a nepřímé (pojmenování objektu podle jiného objektu – Za vinicí) propria⁸. Pojmenování je tedy udáno vztahem mezi jménem Vinice a objektem vinice.

Dále se dělením onomastiky zabýval Stanisław Rospond, který člení jména na primární (nederivovaná jména – Dub) a sekundární (derivovaná slova – Doubí)⁹.

3.2 TOPONOMASTIKA

Jak již bylo zmíněno výše, toponomastika je jednou z částí onomastiky a zaměřuje se na jména zeměpisná, která podle Rudolfa Šrámka plní určité funkce¹⁰. Jména tedy pojmenovávají objekty:

- individualizují (ohraničují jako neopakovatelnou jednotlivinu),
- diferencují (odlišují jednotlivé prvky dané množiny nezaměnitelným způsobem od sebe),
- lokalizují (zařazují pojmenovaný objekt do věcných, prostorových, sociálních, kulturních, historických nebo ekonomických vztahů).

⁸ ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra. Dějiny onomastiky jako vědecké disciplíny a předmět jejího zkoumání. *Usta ad Albim BOHEMICA* [online]. 2004, roč. 3, č. 1 [cit. 2013-04-18]. ISSN 1213 - 7618. Dostupné z: http://pf.ujep.cz/files/data/KBO_casopis2004-1.pdf

⁹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 18.

¹⁰ Tamtéž, s. 11.

Název toponomastika byl utvořen ze složeniny dvou řeckých slov *topos*¹¹ (místo) a *onoma*¹² (jméno).

Toponomastika je jazykovědná disciplína napomáhající ostatním vědám, především jazykovědě samotné, které slouží k prohlubování znalostí o vývoji jazyka. Dějepisů přispívá ke zjištění postupu kolonizace a dalších změn ve společnosti a dále zeměpisu, pro který je důležitá pro určení typičnosti míst. Pomocí této vědy můžeme přesně určit stáří, postup a dobu osídlení lokalit. Typologickým a strukturním rozbohem místních jmen zjišťuje toponomastika postup a chronologii jednotlivých kolonizačních proudů, a to od dávné minulosti až po dobu novou¹³.

Toponomastik by měl být tedy člověk zdatný ve všech výše zmíněných disciplínách¹⁴. Výraznou roli sehrávají i mimojazyková fakta historická (zasvěcení klášterů), zeměpisná (stejná část názvu v jiné lokalitě) a geobotanická (vztah plodin – Chmeliště¹⁵). Termínem toponymie je označen souhrn názvů na určitém území (např. toponymie Hané).

Odborníci na toponomastiku nemohou nahlížet jednostranným a specializovaným pohledem, to znamená, že *badatel o českých zeměpisných jménech musí dobře znát i jména německá a jejich jazykovou stránku, protože obě jména se kříží a prolínají*¹⁶. Zeměpisná jména vystihují své dějiny a osobnosti, které je pojmenovávali a označení objektu užívali.

3.2.1 VNITŘNÍ KLASIFIKACE TOPONOMASTIKY

V této části práce je provedeno rozřídění zeměpisných jmen do několika skupin dle různých autorů. Budeme vycházet z publikací, které popisují způsoby třídění realizované Vladimírem Šmilauerem, Rudolfem Šrámkem a Františkem Palackým.

Vladimír Šmilauer¹⁷ třídí zeměpisná jména do tří skupin:

1. Choronyma - názvy světadílů, států, zemí, krajin, krajů, okresů atd.

¹¹ ABZ.cz: *slovník cizích slov* [online]. [cit. 2013-04-2]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/topos-rec>

¹² ABZ.cz: *slovník cizích slov* [online]. [cit. 2013-04-2]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/onoma-r>

¹³ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 14.

¹⁴ ŠMILAUER, Vladimír. *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Praha: ČSAV, 1960, s. 6.

¹⁵ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 21.

¹⁶ ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky*. Praha: SNP, 1963, s. 13.

¹⁷ Tamtéž, s. 9–10.

2. Toponyma - názvy sídlišť, domů, ulic, nábřeží, mostů, obcí, osad, jména místních částí (samoty, mlýny, hájovny, chaty), význačné stavby (hrady, kostely), aj.
3. Jména pomístní - ty se dále dělí na:
 - a) Hydronyma – nauka se nazývá hydronomastika. Patří sem jména vod, tedy moří, řek, jezer, rybníků, vodních nádrží...
 - b) Oronyma – nauka se nazývá oronomastika. Jedná se o jména tvarů vertikální členitosti povrchu zemského, tj. vrchoviny, pohoří, hory, nížiny, ostrovy...
 - c) Jména pozemků - ekonomicky využívané plochy, tj. parcely, pastviny, pole, lesy...
 - d) Jména drobných přírodních útvarů – skály, srázy, jeskyně...
 - e) Jména jednotlivých předmětů – cenné památkové nebo důležité stromy pro orientaci, kapličky, pomníky,...
 - f) Jména komunikací - jména cest, silnic, stezek, železnic a přístavů.

Pomístní jména se dále dělí na přírodní a kulturní¹⁸ (lidským zásahem). Dělení může být sporné, vzhledem k neznalosti vzniku objektů, například u lesů, jezer a dalších.

Rudolf Šrámek¹⁹ dělí toponyma na oikonyma a anoikonyma. Oikonyma jsou jména osídlených objektů zahrnující jména domů, sídlišť, městeček, měst (= urbonyma) a jejich částí, hradů, zámků aj. Do anoikonym řadí jména neosídlených objektů, které se dále člení na (vysvětlení viz výše):

- a) Hydronyma
- b) Oronyma
- c) Agronyma – jména pozemků
- d) Hodonyma – jména komunikací
- e) Choronyma - vznikala přirozeně (světadíly) nebo lidskou pomocí (okresy)

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 163.

Podle původu dělí Rudolf Šrámek²⁰ zeměpisná jména na:

1. Domácí (slovanské)
 - a) Obecná živá, srozumitelná (Dub, Hrad) nebo méně známá slova (Brdo, Chlum), odvozená (Brodek) nebo neodvozená slova (Brod)
 - b) Jiná vlastní jména (Jarošov, Bohuslavice), jméno řeky (Olešnice, Svitávka), jméno hory nebo pohoří (Lysá nad Labem)
2. Cizojazyčné – nejvíce jmen je z němčiny (Perky – něm. Berg - „hora“), dále z rumunštiny, italštiny (Brandýs – itals. Brindisi) aj.

František Palacký dělí místní jména na depropiální (vznik z osobních jmen – vlastníci, zakladatelé) a deapelativní (označení přírodních podmínek na místě, kde objekt leží)²¹.

Dále můžeme rozlišit jména na jednoslovná a víceslovná a na názvy předložkové (informují o umístění objektu), či bezpředložkové.

Třídění zeměpisných jmen podle Vl. Šmilauera a R. Šrámka se od sebe liší pouze v detailech. R. Šrámek řadí choronyma do anoikonym, neboť toponyma dělí na dvě velké skupiny, a to oikonyma a anoikonyma. Vl. Šmilauer chápe choronyma jako samostatný oddíl toponomastiky.

Vl. Šmilauer oproti R. Šrámkovi do pomístních jmen řadí ještě navíc dvě skupiny, a to jména drobných přírodních útvarů a jména jednotlivých předmětů.

Navíc R. Šrámek jako jediný rozděluje zeměpisná jména též podle původu.

3.2.2 URBANONYMA, URBONYMA

Urbanonymie je soubor všech vlastních jmen (proprií), vlastních názvů, které se vyskytují (nebo vyskytovaly) na území takového urbanistického celku, jenž má charakter města²².

²⁰ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 22.

²¹ HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Akademia, 2004, s. 18

²² ŠRÁMEK, Rudolf. Urbanonymie a urbonymie. *Onomastický zpravodaj*, roč. 31, 1990, s. 68.

Urbanonymum, urbanonyma jsou jména všech osídlených a neosídlených objektů nacházejících se na historicky i soudobě vymezeném katastru sídelního útvaru, který má charakter (statut) města a pojmenovávající nejrozmanitější objekty (kromě antroponymických) majících pro život města význam a v katastru města se realizujících. Urbonymum, urbonym jsou vlastní jména lidských sídlišť, která mají buď od svého vzniku (založení), buď získané během historického vývoje statut města (např. Praha)²³.

Městské onymické objekty se podle K. Handkové dělí²⁴:

1. podle původu

- a) samostatné sídelní celky (vsi, osady,...)
- b) původní přírodní terén, obdělávaný i neobdělávaný (osamocený statek, založení parku,...)
- c) nové prostory, nová sídliště městské aglomerace
- d) topografické objekty (vyvýšeniny, jezy, lesy,...)
- e) různé jiné objekty jako důsledek činnosti člověka (bazény, rekreační střediska, budovy elektráren,...)

2. podle charakteru

- a) území (části, sídliště, předměstí,...)
- b) „trakty“ (ulice, aleje, nábřeží,...)
- c) „punkty“ = stálé objekty o omezeném a bodově vymezeném prostranství
 - přírodní (lesy, kopce, ostrovy,...)
 - vytvořené člověkem (náměstí, parky, pláže, zahrady, budovy,...)

3. podle funkce

- a) administrativní (např. část města)
- b) užitková (tj, dominující funkce městského objektu)
- c) reprezentativní (např. u pomníků)

²³ Tamtéž, s. 73.

²⁴ Tamtéž, s. 68–70.

3.3 VZNIK, PŮVOD A POJMENOVÁNÍ JMEN

Jména vznikají pro potřeby daný objekt pojmenovat, individualizovat nebo diferencovat se od ostatních. Původ místních jmen vychází nejčastěji z obecných jmen, z nichž přímo vznikají a shodují se s nimi i v odvozovacích postupech a slovtvorných prostředcích, které jsou v daném období živé. Význam obecných jmen a význam vlastních jmen není stejný. Názvy, které mají význam shodný s obecným jménem, se vyskytují zřídka, spíše se neshodují.

Z jazykového hlediska můžeme toponyma dělit především podle členitosti na jednoslovná, či víceslovná pojmenování. K substantivním jménům se nejprve začaly připojovat shodné přívlastky, hlavně v protikladných dvojicích (př. *Mladý - Starý*), přídavná jména (př. *Královský*), poté přídavná jména přívlastňovací (př. *Králov Dvůr*) a přívlastky neshodné (př. *Hradec Králové*). Později se místo začalo určovat podle polohy (př. *Planá u Mariánských Lázní*)²⁵.

Častým způsobem vzniku zeměpisných jmen je přejímání názvů z cizích jazyků či vznik dvojjazyčných jmen (*Třeboň – Wittingau*)²⁶. Tento způsob úzce souvisí s kolonizací určitých oblastí.

Kolonizace našeho území, a s ní související vznik místních jmen, je dlouhodobý proces, který sahá od konce prvního tisíciletí až po současnost²⁷. Mezi známé kmeny²⁸ doložené na našem území, které osidlovaly zprvu bezlesé roviny, nížiny, lokality podél toků řek a později se rozšiřovaly směrem do lesů a hor, patřili Keltové (Bójové), Germáni (Markomani, Kvádové) a Slované, kteří k nám pronikli již v 6. století. Oblasti s příznivými podmínkami pro zemědělství byly v rámci kolonizace osidlovány přednostně. Nutnost zhuštění a rozšíření prostoru byla dána vyčerpáním rezerv. Kvůli častému střídání území se také velmi často měnily podoby jmen osad. Velká část územních celků zanikla, byla opuštěna z důsledku válek a morových epidemií, nebo vznikala nová. Nejprve šlo o pojmenování v rámci jednoho jazyka, později pronikání latiny a němčiny.

Německá vnější kolonizace měla velký podíl na budování nových měst v blízkosti podhradí, nebo na „zeleném drnu“ (tj. na pustém místě a podle plánu). Vlivem této

²⁵ POLÍVKOVÁ, Alena. *Naše místní jména a jak jich užívat*. Praha: Euromedia Group, k. s., 2007, s. 14.

²⁶ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 23.

²⁷ Tamtéž, s. 15.

²⁸ Tamtéž, s. 9.

kolonizace byli kolonisté osvobozeni od placení poddanských dávek a plnění robotních povinností, a to po určitou lhůtu. Zasluhou toho byl vznik jména Lhota²⁹.

Zakládala se města královská (*České Budějovice*), poddanská (*Česká Lípa*), věnná (*Hradec Králové*) a horní (*Boží Dar*). V pozdějších dobách se rozmáhala přeměna osad v ornou půdu a hojné vysoušení rybníků. Tímto procesem se obce začaly slučovat ve větší celky.

Setkáváme se s poměrně velkým počtem objektů bez názvů (kopce, lesy, osamocená stavení), které ještě neměly potřebu se od ostatních odlišit. Jméno mělo zpočátku neoficiální formu, a to až do doby, kdy nabylo důležitého významu. Lidový název již nebyl vyhovující, a proto se později přidělilo oficiálně závazné pojmenování vycházející ze společenské potřeby. Neznamená to, že tento proces vznikání je neměnný, stabilní a ustrnulý. Přestane-li být určujícím jevem pro tvoření jmen, jazyková kategorie se odstraní. *Procesem vzniku se zabývají názvoslovné komise, poradní sbory městských a okresních a ústředních orgánů*³⁰.

Na pojmenování objektů se podílí celá řada faktorů: určité území, poloha, příslušnost, stáří, vlastnosti atd. Zeměpisná jména si člověk volí sám ze svobodné vůle. V některých případech se význam jmen stává postupem času nesrozumitelný a málo jasný (např. *Hrdlořezy*).

Pro správné porozumění vzniku jmen potřebujeme odpovědět na otázky³¹:

- Čím se liší vlastní jména od slov obecných (Dub – dub)?
- Jaké jsou hlavní funkce vlastních jmen?
- Podle jakých principů jména vznikají?
- Které jazykové a mimojazykové složky při tom hrají roli?

Původ místních jmen je znám z historických pramenů, kronik (Kosmova kronika – město *Brinen*, tj. Brno³²) nebo starých listů a pověstí, proto musíme počítat s torzovitostí a předpokládat i drobná zkomolení nebo zdeformování jmen, která mohou být dána překladovým omylem či úmyslným napadením.

²⁹ Tamtéž, s. 12.

³⁰ Tamtéž, s. 17.

³¹ Tamtéž.

³² POLÍVKOVÁ, Alena. *Naše místní jména a jak jich užívat*. Praha: Euromedia Group, k. s., 2007, s. 11.

3.4 TYPY TOPONYM A SLOVOTVORNÉ PROSTŘEDKY POUŽITÉ PŘI JEJICH TVOŘENÍ

Toponyma lze rozdělit do několika kategorií a jim odpovídajících podkategorií. Toto rozdělení je převzato z publikace *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* autorů Ivana Lutterera a Rudolfa Šrámka³³.

Jménem lidského sídla se stal:

1. Název utvořený ze jmen obyvatel:
 - a) z vlastního osobního jména kmenového náčelníka, hlavy rodu nebo otce rodiny

- příponou <i>-ice</i>	Litoměřice
- příponou <i>-ovice</i>	Ivanovice
 - b) z obecného označení osoby, obvykle příslušníka vládnoucí vrstvy světské nebo duchovní

- příponou <i>-ice</i>	Kralice
- příponou <i>-ovice</i>	Opatovice
 - c) z rodného jména příslušníků rodové obcí

- prostým tvarem akuzativu plurálu	Semily
------------------------------------	--------
 - d) z obecného označení místa, kde sídlili nebo odkud se přistěhovali

- příponou <i>-ice</i>	Podlažice
- příponou <i>-any</i>	Lipany
 - e) z obecného označení zaměstnání nebo služebné povinnosti původních osadníků

- prostým tvarem akuzativu plurálu	Zlatníky
------------------------------------	----------
 - f) z ironické přezdívky nebo povahopisné charakteristiky, kterou osadníkům dali jejich sousedé

- prostým tvarem akuzativu plurálu	Hrdlořezy
------------------------------------	-----------
2. Název označuje příslušnost k jednotlivé osobě:
 - a) z vlastního osobního jména zakladatele, prvního majitele, rychtáře nebo jiného význačného osadníka

- příponou <i>-jb</i> (maskulinum)	Litomyšl
------------------------------------	----------

³³ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 24–28.

- příponou *-ja* Lideč
- příponou *-ja* (femininum) + ves Nelahozeves
- příponou *-yně* Ruzyně
- příponou *-ov* Benešov
- příponou *-ín* Manětín
- příponou *-ina* Pavlina
- příponou *-ka* Dobruška
- příponou *-ovka* Baldovka
- bez přípony Myslík

b) z obecného označení osoby vlastníka nebo zakladatele

- tvarem genitivu a obec. jména Hradec Králové
- tvarem přívl. adjektiva a obec. jména Králův Dvůr
- tvarem adjektiva na *-ský* a obec. jména Slezská Harta

3. Název označuje věc:

a) z tzv. přírodních jmen

- podle vod Bystřice
- podle terénních tvarů Chlumeck
- podle druhu půdy Blatná
- podle klimatických poměrů Větrov
- podle rostlinstva Jablonec
- podle živočišstva Nedvězí
- podle relativní polohy Záluží

b) z tzv. kulturních jmen

- podle způsobu odlesňování Žďár
- podle polohy na komunikacích Brod
- podle sídelního statutu osady Lhota
- podle význačné stavby Hradec
- podle výrobních zařízení Hamry

4. Název cizího jména:

a) předslovanské

- podle řeky Opava
- podle vrchu, hory Oškobrh

- podle vlhkosti půdy	Doksy
b) biblické	Tábor
c) italské	Beroun
d) německé	
- s 2. členem složeniny	
- <i>dorf</i> – „ves“	Varnsdorf
- <i>berg</i> – „hora“	Vamberk
- <i>bach</i> – „potok“	Žampach
- <i>stein</i> – „kámen“	Karlštejn
- <i>stadt</i> – „město“	Frenštát
- <i>wald</i> – „les“	Kunvald
- <i>burg</i> – „hrad“	Rumburk
- <i>tal</i> – „údolí“	Bruntál
e) maďarské	Temešvár
f) jiné	Amerika

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 SLOVNÍČEK VYBRANÝCH ATRIBUTIVNÍCH URBONYM

Vybraná atributivní urbonyma jsou převzata z publikace R. Šrámka³⁴. Slovníček obsahuje celkem 186 přívlastkových místních jmen. Je řazen abecedně podle prvního písmena v názvu.

Urbonyma jsou vyznačena tučně. Slovníček nejprve obsahuje základní informace o vzniku a původu místního jména, dále lokalizaci urbonyma v konkrétním okrese, typ urbonyma (např. město, obec), přiřazení místního jména k motivačnímu typu (vycházíme z dělení podle R. Šrámka – viz kapitola 3.4). Za lomítkem následuje přiřazení atributu ke kongruentnímu a nekongruentnímu, motivace atributu, přiřazení ke slovnímu druhu. Následují další informace, např. zda atribut obsahuje prepozici, zda se jedná o substantivum pomnožné apod., a určení gramatického čísla a jmenného rodu.

Slovníček obsahuje zkratky, jejich význam nalezneme v kapitole č. 6 – Seznam zkratek.

1 Bakov nad Jizerou

První zmínka pochází z pol. 14. stol. Místní jméno (dále jen MJ) je odvozeno přív. příponou *-ov* ze stč. osobního jména (dále jen OJ) Bak (zkrácená první slabika Ba- např. Bartoloměj) a znamenalo „Bakův dvůr“³⁵.

Okres: Mladá Boleslav

Typ: malé město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

2 Bečov nad Teplou

Poprvé se připomíná v nepravé listině z 15. stol. k r. 1214. MJ je odvozeno přív. příponou *-ov* z stč. OJ Beč (např. Benedikt) a znamenalo „Bečův hrad“³⁶.

Okres: Karlovy Vary

³⁴ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 40–302.

³⁵ Tamtéž, s. 41.

³⁶ Tamtéž, s. 41–42.

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – podle vod – adjektivum (tvrdé) – prepozice – singulár – maskulinum

3 Bělá pod Bezdězem

Založená r. 1304 Janem Lucemburským. Zakladatel pojmenoval obec Nový Bezděz, český lidový úzus používal jména Bělá (*Weisswasser* – „bílá voda“)³⁷.

Okres: Mladá Boleslav

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – hrad – substantivum – prepozice – singulár – femininum

4 Benátky nad Jizerou

Poprvé se objevují v listině r. 1259. Vznikly z itals. podoby MJ *Venetia*, které v češtině znamená „mokré, bažinaté místo při vodě“³⁸.

Okres: Mladá Boleslav

Typ: malé město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (itals.) / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – femininum

5 Benešov nad Ploučnicí

Vznik ve 13. stol. MJ je odvozeno přívl. příponou *-ov* z OJ Beneš (Benedikt) a znamenalo „Benešův hrad“ nebo „dvůr“³⁹.

Okres: Děčín

Typ: malé město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

6 Bezděčín u Trnávky

MJ vychází ze složeného OJ Bezděk (bez+děk od děkovat), nebo z nějakého obecného významu (osada založená bezděky, tj. náhodou)⁴⁰.

³⁷ Tamtéž, s. 43.

³⁸ Tamtéž, s. 43–44.

³⁹ Tamtéž, s. 44.

Okres: Svitavy

Typ: obec

Třídění: mužské antroponymum – jiná motivace / ATN – město – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

7 Bezděčí u Velkých Opatovic

Viz Bezděčí u Trnávky

Okres: Blansko

Typ: obec

Třídění: mužské antroponymum – jiná motivace / ATN – město – adjektivum (tvrdé), substantivum – prepozice – singulár – neutrum – dvě slova

8 Bílovice nad Svitavou

První zmínka je z r. 1567. Jméno odvozeno od OJ Bíl „bílý“ a znamená „ves lidí Bílových“⁴¹.

Okres: Brno-venkov

Typ: aglomerovaná obec

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – femininum

9 Boží Dar

MJ založeno zač. 16. stol. Němečtí zakladatelé ho pojmenovali *Gottesgab* „Boží dar“, jako vyjádření vděčnosti za bohaté naleziště rudy⁴².

Okres: Karlovy Vary

Typ: město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATK – jiná motivace – adjektivum (měkké) – singulár – maskulinum

10 Brandýs nad Labem

Původní název byl *Hrádek*. Později splynulo město s hradem (*Brandýs*). MJ Brandýs je počestěná podoba itals. *Brindisi*, které má obecný význam „poloha při vodě“⁴³.

⁴⁰ Tamtéž, s. 45–46.

⁴¹ Tamtéž, s. 47.

⁴² Tamtéž, s. 51–52.

Okres: Praha-východ

Typ: část dvojměstí Brandýs nad Labem – Stará Boleslav

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (itals.) / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

11 Brandýs nad Orlicí

Viz Brandýs nad Labem

Okres: Ústí nad Orlicí

Typ: malé město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (itals.) / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

12 Brněnské Ivanovice

Ves přičleněná r. 1919 k Brnu. Dříve MJ neslo název *Velenovice* (přípona *-ovice* od OJ Velen - Velislav) a znamenala „ves lidí Velenových“. Později se přesmykem upravilo na *Lvenovice* a *Elvanice*. Dnešní podoba Ivanovice byla dána úředně k odstranění nejednotnosti jména⁴⁴.

Okres: Brno-město

Typ: městská část

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

13 Brodek u Konice

Ves vznikla u brodu přes bažiny.

Okres: Prostějov

Typ: obec

Třídění: deminutivní apelativum – poloha na komunikacích / ATN – město – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

14 Brodek u Prostějova

Viz Brodek u Konice

⁴³ Tamtéž, s. 52–53.

⁴⁴ Tamtéž, s. 53–54.

Okres: Prostějov

Typ: městys

Třídění: deminutivní apelativum – poloha na komunikacích / ATN – město – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

15 Brodek u Přerova

Viz Brodek u Konice

Okres: Přerov

Typ: městys

Třídění: deminutivní apelativum – poloha na komunikacích / ATN – město – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

16 Budišov nad Budišovkou

První písemná zmínka pochází z r. 1301. MJ vytvořeno přívl. příponou *-ov* od OJ Budiš a znamená „Budišův majetek“⁴⁵.

Okres: Opava

Typ: malé město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

17 Bystřice nad Pernštejnem

Poprvé zapsána r. 1348 jako *Wistricz* „Bystřice“. Vznik MJ zpodstatňující příponou *-ice* ze spojení bystrá voda⁴⁶.

Okres: Žďár nad Sázavou

Typ: město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – hrad – substantivum – prepozice – singulár – femininum

18 Bystřice pod Hostýnem

Viz Bystřice pod Pernštejnem

Okres: Kroměříž

⁴⁵ Tamtéž, s. 59.

⁴⁶ Tamtéž, s. 60.

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – vyvýšenina – substantivum – prepozice – singulár – femininum

19 Česká Kamenice

Pochází z konce 13. stol. Příd. jméno *kamenná* znamená „vodu s kamenitým řečištěm“⁴⁷.

Okres: Děčín

Typ: město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

20 Česká Lípa

Vznik asi v pol. 13. stol. Zpočátku bylo MJ bráno jako adjektivum *Lipá, Lipý* „ves u lípy“⁴⁸.

Okres: Česká Lípa

Typ: město

Třídění: obecné jméno – rostlinstvo / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

21 Česká Skalice

Prvně se připomíná r. 1238. *Skalice* „malá skála“ je odvozena zdrobňující příponou *-ice*⁴⁹.

Okres: Náchod

Typ: malé město

Třídění: deminutivní apelativum – terénní tvary / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

22 Česká Třebová

Poprvé doložena r. 1278. MJ je pravděpodobně odvozeno od názvu říčky, dnešní Třebovky, a má původ v stč. *třeb* „mýcený les, mýtina“⁵⁰.

Okres: Ústí nad Orlicí

⁴⁷ Tamtéž, s. 65–66.

⁴⁸ Tamtéž, s. 66.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž, s. 66–67.

Typ: město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

23 České Budějovice

MJ z r. 1268 mělo podobu *Budivojice*. Odvozeno příponou *-ovice* z OJ Budivoj a znamenala „osadu lidí Budivojových“. Později se jméno zkrátilo na *Budějovice* od OJ Buděj (zkrácená obměna OJ Budivoj)⁵¹.

Okres: České Budějovice

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

24 Český Brod

Původně trhovářská ves vznikla u brodu přes řeku.

Okres: Kolín

Typ: město

Třídění: obecné jméno – poloha na komunikacích / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

25 Český Dub

Okres: Liberec

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – rostlinstvo / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

26 Český Krumlov

MJ vzniklo z něm. větného spojení (*bûrc uf der) krumben ouwe* „(hrad) v říčním zákrutu“. Česká podoba se vytvořila disimilací nosovek „mn“ na „ml“ a dostala příponu *-ov*⁵².

Okres: Český Krumlov

Typ: okresní město

⁵¹ Tamtéž, s. 67.

⁵² Tamtéž, s. 69.

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

27 Český Šternberk

MJ vzniklo z něm. *Sternberg* „hrad hvězdy“ (zakladatel měl v erbu zlatou hvězdu)⁵³.

Okres: Benešov

Typ: malé město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

28 Český Těšín

Jméno odvozeno přívl. příponou *-ín* od OJ Těša (Těchoslav) a znamená „hrad, majetek Těšův, Těchův“⁵⁴.

Okres: Karviná

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

29 Dolní Benešov

Město založeno Benešem ze Cvilína⁵⁵.

Okres: Opava

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – singulár – maskulinum

30 Dolní Bludovice

Poprvé zaznamenány v listinách z r. 1335. Jméno Bludovice znamená „ves lidí Bludových“⁵⁶.

Okres: Karviná

Typ: městská část

⁵³ Tamtéž, s. 70.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž, s. 76–77.

⁵⁶ Tamtéž, s. 76.

Třídění: vlastní osobní jméno – obyvatelské jméno / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – pomn. – femininum

31 Dolní Bousov

Doklad o MJ z r. 1330. Jméno odvozeno ze stč. Búsov od OJ Bús (Bohuslav). Vznik MJ Bousov diftongizací „ú“⁵⁷.

Okres: Mladá Boleslav

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – singulár – maskulinum

32 Dolní Dvořiště

MJ založeno ve 13. stol. jako příslušenství hradu Rožmberka. Dnešní podoba je odvozena příponou *-iště* ze stč. dvór „dvůr“ a znamenala „ves na místě dřívějšího dvora“⁵⁸.

Okres: Český Krumlov

Typ: obec

Třídění: deminutivní apelativum – sídelní statut osady / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – singulár – neutrum

33 Dolní Kralovice

Pravděpodobně založená poč. 12. stol. MJ je odvozeno čelední příponou *-ice* ze slova král a znamenalo „osadu lidí králových“. Ves ležela na královském majetku⁵⁹.

Okres: Benešov

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – označení osoby / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – pomn. – femininum

34 Dolní Suchá

První zmínka je z r. 1305. Založena na velmi suchém místě, nebo na suchém místě uprostřed mokřin⁶⁰.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž, s. 76–77.

⁶⁰ Tamtéž, s. 77.

Okres: Karviná

Typ: městská část

Třídění: obecné jméno – druh půdy / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – singulár – femininum

35 Dolní Věstonice

Jméno *Věstonice* „ves lidí Věstoňových“ je odvozeno příponou *-ice* od OJ Věstoň (stč. OJ Dobrověšt)⁶¹.

Okres: Břeclav

Typ: obec

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – pomn. – femininum

36 Doudleby nad Orlicí

Obec byla založená v 10. stol. Přemyslovci, když přivedli kmen Doudlebů⁶².

Okres: Rychnov nad Kněžnou

Typ: aglomerovaná obec

Třídění: vlastní osobní jméno – obyvatelské jméno / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – maskulinum

37 Dvůr Králové nad Labem

V městě založeném před r. 1270 Přemyslem Otakarem II. stával dvůr *Chvojen*. Později se stalo město majetkem královny Žofie. Základem MJ je stč. *dvór* „dvůr“, přívlastek *Králové* „královnin“ a poloha nad řekou Labe⁶³. Atribut *Králové* je svou formou adjektivum tvrdé, ale význam má posesivní, jde o genitiv přívlastňovací.

Okres: Trutnov

Typ: město

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATK (Králové), ATN (nad Labem) – obecné označení osoby, podle vod – adjektivum (tvrdé), substantivum – prepozice – singulár – maskulinum – vícečlenné pojmenování

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž, s. 79.

⁶³ Tamtéž, s. 80–81.

38 Františkovy Lázně

MJ je překladem něm. *Franzensbad* nebo *Franzensburnn* „lázně nebo pramen Františkův“ (podle rak. císaře Františka I.)⁶⁴.

Okres: Cheb

Typ: lázeňské město

Třídění: přejaté toponymum – podle vod / ATK – mužské antroponymum - adjektivum (přivlastňovací) – pomn. – femininum

39 Frenštát pod Radhoštěm

První zmínka r. 1382 jako *Frankenstat* „město Frankovo“. Město bylo nazváno podle Franka z Choryně⁶⁵.

Okres: Nový Jičín

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – cizí původ (něm.) / ATN – vyvýšenina – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

40 Frýdek-Místek

Původně šlo o dvě samostatná města, která byla sloučena r. 1942 pod názvem Frýdek, od r. 1945 jako Frýdek-Místek. MJ Frýdek má základ v něm. *Friedeck(e)* „chráněné místo na ohbí řeky“, pro Místek název z něm. *Friedberg* „chráněné místo na kopci“. Později vznikl pro Místek nový název *Neuenstetel* „nové městečko“⁶⁶.

Okres: Frýdek-Místek

Typ: okresní město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATK – cizí původ (něm.) – substantivum – singulár – maskulinum

41 Frýdlant nad Ostravicí

Poprvé doloženo ze zápisu z r. 1300. MJ vychází z něm. *Friedland* „ochraňuj zemi“⁶⁷.

Okres: Frýdek-Místek

Typ: malé město

⁶⁴ Tamtéž, s. 82–83.

⁶⁵ Tamtéž, s. 83.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž, s. 84.

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

42 Golčův Jeníkov

Vznik města vychází z tradované legendy, kdy zdejší Jeník skolil v lesích zubra. Přívlastek je dán podle Martina Maxmiliána Golče⁶⁸.

Okres: Havlíčkův Brod

Typ: malé město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – vlastní osobní jméno – adjektivum (přivlastňovací) – singulár – maskulinum

43 Havlíčkův Brod

Původně osada při brodu přes Sázavu, která pochází z 12. stol. Přívlastek *Havlíčkův* se připojil k MJ na počest Karla Havlíčka Borovského⁶⁹.

Okres: Havlíčkův Brod

Typ: okresní město

Třídění: obecné jméno – poloha na komunikacích / ATK – mužské antroponymum – adjektivum (přivlastňovací) – singulár – maskulinum

44 Heřmanův Městec

Pravděpodobně založeno Heřmanem z Mrdic na zač. 14. stol. jako *Heřmanovo Město*. Původní zdrobnělé názvy (Městce, Městce) se změnilly na podobu dnešní, *Městec*⁷⁰.

Okres: Chrudim

Typ: malé město

Třídění: deminutivní apelativum – sídelní statut osady / ATK – mužské antroponymum – adjektivum (přivlastňovací) – singulár – maskulinum

45 Hluboká nad Vltavou

Poprvé doloženo r. 1378. Vznik města jako podhradí královského hradu, který dostal jméno *Hluboká* (stál na skalním ostrohu vysoko nad hlubokým údolím Vltavy)⁷¹.

⁶⁸ E-mailová korespondence s Marií Jirouškovou [online], 7. 5. 2013, Jirouskova.Marie@skolagi.cz.

⁶⁹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 87.

⁷⁰ Tamtéž, s. 89.

Okres: České Budějovice

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

46 Hora Svaté Kateřiny

Město založené v pol. 15. stol. Šebestiánem z Veitmile a měla něm. jméno *Katharinabeg* „Kateřininy hora“. Přívlastek přičleněn podle toho, že obec měla ve znaku obraz svaté Kateřiny⁷². Jde o genitivní přívlastek vícečlenný.

Okres: Most

Typ: město

Třídění: přejaté toponymum – terénní tvary, cizí původ (něm.) / ATN – obraz – adjektivum (tvrdé), substantivum – singulár – femininum – dvě slova

47 Horní Benešov

Viz Dolní Benešov

Okres: Bruntál

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – singulár – maskulinum

48 Horní Blatná

Město vzniklo v 1. pol. 16. stol. a má původ v něm. *Platten* „Blatná“. Ve stč. má význam „blatný, blátivý“⁷³.

Okres: Karlovy Vary

Typ: město

Třídění: obecné jméno – druh půdy / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – singulár – femininum

49 Horní Heršpice

Poprvé doloženo r. 1333 jako *Jerspicz* (z něm. *Gerspitz*), odtud dnešní *Heršpice*⁷⁴.

⁷¹ Tamtéž, s. 90–91.

⁷² Tamtéž, s. 93–94.

⁷³ Tamtéž, s. 94.

Okres: Brno-město

Typ: městská část

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – pomn. – femininum

50 Horní Lideč

Poprvé doloženo r. 1492 (*Hornij Lideč*). Jméno je odvozeno přívl. příponou *-jb* z OJ Lidek (L'udslav) a znamená „L'udkův, Lidkův majetek“⁷⁵.

Okres: Vsetín

Typ: obec

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – singulár – femininum

51 Horní Maršov

Poprvé zmiňováno r. 1541 (*Marssow*). MJ odvozeno přívl. příponou *-ov* z OJ Mareš (Marek) a znamená „Maršův nebo Marešův majetek“⁷⁶.

Okres: Trutnov

Typ: obec

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – singulár – maskulinum

52 Horní Planá

Založena v 1. pol. 14. stol. MJ vzniklo z adjektiva *planá* (tj. stráž, poloha) a znamenalo „neúrodná, pustá, neobdělaná“⁷⁷.

Okres: Český Krumlov

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – druh půdy / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – singulár – femininum

⁷⁴ Tamtéž, s. 94–95.

⁷⁵ Tamtéž, s. 95.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž, s. 95–96.

53 Horšovský Týn

Původní osada pražských biskupů byla založena před r. 1184. Základem MJ je stč. *týn* „osada obehnaná hradbou“⁷⁸.

Okres: Domažlice

Typ: město

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATK – mužské antroponymum – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

54 Hory Matky Boží

První zmínka je z r. 1520 (*Hory Matky Boží*). Přívlástek byl přidělen podle dřevěné sochy Panny Marie⁷⁹. Jde o genitivní přívlástek vícečlenný.

Okres: Klatovy

Typ: část obce Velhartice

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATN – socha – substantivum, adjektivum (měkké) – pomn. – femininum – dvě slova

55 Hradec Králové

Královským městem od r. 1225. Původní podoba *Gradec* se vyvinula v *Hradec*. Přívlástek *Králové* vznikl z adjektiva *králová* „manželka krále“⁸⁰.

Okres: Hradec Králové

Typ: okresní město

Třídění: deminutivní apelativum – význačná stavba / ATN – obecného označení osoby – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

56 Hradec nad Moravicí

Název je utvořen podle hradu, který od 11. stol. stál nad místem založeného města⁸¹.

Okres: Opava

Typ: město

Třídění: deminutivní apelativum – význačná stavba / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

⁷⁸ Tamtéž, s. 96.

⁷⁹ Tamtéž, s. 96–97.

⁸⁰ Tamtéž, s. 100–101.

⁸¹ Tamtéž, s. 101.

57 Chlumeck nad Cidlinou

Nejstarší doklad je z r. 1235. MJ je odvozeno ze stč. *chlum* „zalesněné návrší s dlouhým hřebenem“⁸².

Okres: Hradec Králové

Typ: malé město

Třídění: deminutivní apelativum – terénní tvary / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

58 Jablonec nad Nisou

Město založeno r. 1356 po původním vylidnění. Základem MJ je stč. *jablon* „jabloň“ (vozkové krmivali své koně u plané jabloně)⁸³.

Okres: Jablonec nad Nisou

Typ: okresní město

Třídění: obecné jméno – rostlinstvo / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

59 Jablonné v Podještědí

Viz Jablonec nad Nisou

Okres: Liberec

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – rostlinstvo / ATN – vyvýšenina – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

60 Janské Lázně

První lázeňské budovy se objevily r. 1748 pod názvem *Johannesbad* „pramen sv. Jana“⁸⁴.

Okres: Trutnov

Typ: aglomerovaná obec

Třídění: přejaté toponymum – podle vod, cizí původ (něm.) / ATK – mužské antroponymum – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

⁸² Tamtéž, s. 106.

⁸³ Tamtéž, s. 111.

⁸⁴ Tamtéž, s. 113.

61 Jaroměřice nad Rokytnou

Původně mělo město německo-latinskou podobu *Jermeric*. Poté českou *Jaroměřice*. MJ je odvozeno příponou *-ice* od OJ Jaroměr a znamená „ves lidí Jaroměrových“⁸⁵.

Okres: Třebíč

Typ: malé město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – podle vod – adjektivum (tvrdé) – prepozice – pomn. – femininum

62 Jílové u Prahy

Město nejistého založení, listinně doložena z 1. pol. 13. stol. Základem MJ je *jíl* „mazlivá hlína“. Původní podoba zněla *Jilový* (maskulinum), později *Jilové* (neutrum)⁸⁶.

Okres: Praha-západ

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – druh půdy / ATN – město – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

63 Jindřichův Hradec

Město nese název podle hradu, který zde kolem r. 1200 založil Jindřich, syn Vítka z Prčice⁸⁷.

Okres: Jindřichův Hradec

Typ: okresní město

Třídění: deminutivní apelativum – význačná stavba / ATK – mužské antroponymum – adjektivum (přivlastňovací) – singulár – maskulinum

64 Kamenice nad Lipou

Viz Česká Kamenice

Okres: Pelhřimov

Typ: město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – rostlinstvo – substantivum – prepozice – singulár – femininum

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž, s. 117.

⁸⁷ Tamtéž, s. 118.

65 Kamýk nad Vltavou

Původní knížecí dvorec z 12. stol. Původ MJ má v stč. *kamýk* „malý kámen, skalka“⁸⁸.

Okres: Příbram

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

66 Kardašova Řečice

Původ již z 1. pol. 14. stol. MJ je odvozeno příponou *-ice* ze slova řeka. Přívlastek je dán podle rybníka *Kardaše*, který byl pojmenován osobou téhož jména (OJ Kardaš znamenalo „vyzvědač“)⁸⁹.

Okres: Jindřichův Hradec

Typ: malé město

Třídění: deminutivní apativum – podle vod / ATK – podle vod – adjektivum (přívlastňovací) – singulár – femininum

67 Karlova Studánka

Název podle arciknížete Karla, který zde otevřel lázně. Původní název byl *Karlsbrunn* (z něm.) „Karlova Studánka“⁹⁰.

Okres: Bruntál

Typ: lázeňská obec

Třídění: přejaté toponymum – podle vod, cizí původ (něm.) / ATK – mužské antroponymum – adjektivum (přívlastňovací) – singulár – femininum

68 Karlovy Vary

Původní městečko dostalo název podle svého zakladatele Karla IV. *Karlsbad* „Karlova lázeň“. MJ *Vary* označovaly horké prameny⁹¹.

Okres: Karlovy Vary

Typ: okresní město

⁸⁸ Tamtéž, s. 121.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž, s. 122.

⁹¹ Tamtéž.

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATK – mužské antroponymum – adjektivum (přivlastňovací) – pomn. – maskulinum

69 Kašperské Hory

Vznikly ve 13. stol. Své jméno dostaly až po koupi hradu Kašperk⁹².

Okres: Klatovy

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATK – hrad – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

70 Klášterec nad Ohří

Vznik je spjat s klášterem benediktinského řádu z pol. 14. stol.⁹³

Okres: Chomutov

Typ: město

Třídění: deminutivní apelativum – význačná stavba / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

71 Klášterec nad Orlicí

Původní ves z r. 1514 s cyriackým klášterem⁹⁴.

Okres: Ústí nad Orlicí

Typ: obec

Třídění: deminutivní apelativum – význačná stavba / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

72 Klenčí pod Čerchovem

Vznik města na poč. 14. stol. MJ odvozeno ze stč. *kleničí* „klenicový porost“ (tj. babyka)⁹⁵.

Okres: Domažlice

Typ: městys

⁹² *Historie Kašperských hor* [online]. [cit. 2013-05-5]. Dostupné z: <http://www.retour.cz/mesta/kasperske-hory/historie.htm>

⁹³ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 126.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž, s. 127.

Třídění: obecné jméno – rostlinstvo / ATN – vyvýšenina – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

73 Klobouky u Brna

Dnes jen Klobouky. Poprvé se o městě dozvídáme ve 13. stol. Název je odvozen od vrcholu, který svým tvarem připomíná klobouk⁹⁶.

Okres: Břeclav

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATN – město – substantivum – prepozice – pomn. – maskulinum

74 Konstantinovy Lázně

Město vzniklo překladem z něm. *Konstantinsbad*, který založil kníže Konstantin Löwenstein-Wertheim⁹⁷.

Okres: Tachov

Typ: lázeňská obec

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATK – mužské antroponymum – adjektivum (přivlastňovací) – pomn. – femininum

75 Kostelec nad Černými lesy

Původní tvrz s farním kostelem, která byla založena poč. 14. stol.⁹⁸

Okres: Praha-východ

Typ: malé město

Třídění: deminutivní apelativum – význačná stavba / ATN – rostlinstvo – adjektivum (tvrdé), substantivum – prepozice – singulár – maskulinum – dvě slova

76 Kostelec nad Orlicí

Viz Kostelec nad Černými lesy

Okres: Rychnov nad Kněžnou

Typ: město

⁹⁶ Tamtéž, s. 127–128.

⁹⁷ Tamtéž, s. 133.

⁹⁸ Tamtéž, s. 134.

Třídění: deminutivní apelativum – význačná stavba / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

77 Kostomlaty nad Labem

Založeno asi r. 1280. MJ je odvozeno od slova *kost* a slovesa *mlátit* a znamenalo „ves kostomlatů, tj. lidí drtící kosti“⁹⁹.

Okres: Nymburk

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – zaměstnání / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – maskulinum

78 Královo Pole

Od r. 1919 část Brna. První zmínka pochází z r. 1244 a původně byla zeměpanskou vsí¹⁰⁰.

Okres: Brno-město

Typ: městská část

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATK – obecné označení osoby – adjektivum (přivlastňovací) – singulár – neutrum

79 Královské Vinohrady

Dnes jen Vinohrady. První zmínka pochází z 2. pol. 14. stol., když se v této lokalitě zakládaly vinice, které nařídil Karel IV.¹⁰¹

Okres: Hlavní město Praha

Typ: městská část

Třídění: obecné jméno – rostlinstvo / ATK – obecné označení osoby – adjektivum (tvrdé) – pomn. – maskulinum

80 Kralupy nad Vltavou

Poprvé se připomínají r. 1253. Jde o MJ, které znamenalo „ves korolupů tj, loupačů kůry lesních stromů“¹⁰².

Okres: Mělník

⁹⁹ Tamtéž, s. 134–135.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 137–138.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 278–279.

¹⁰² Tamtéž, s. 138.

Typ: město

Třídění: obecné jméno – zaměstnání / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – maskulinum

81 Králův Dvůr

MJ bylo založeno v pol. 13. stol. Václavem I. s nynějším názvem Králův Dvůr¹⁰³.

Okres: Beroun

Typ: aglomerovaná obec

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATK – obecné označení osoby – adjektivum (přivlastňovací) – singulár – maskulinum

82 Krásné Pole

Dnes část Ostravy. Poprvé zapsáno r. 1424. Název utvořen podle toho, že vznikl na krásném poli uprostřed hlubokých lesů¹⁰⁴.

Okres: Ostrava-město

Typ: městská část

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATK – jiná motivace – adjektivum (tvrdé) – singulár – neutrum

83 Kunčice nad Ostravicí

R. 1941 přičleněna k Ostravě. MJ je odvozeno příponou *-ice* od OJ Kunek (Kunrát) a znamená „ves lidí Kunkových“¹⁰⁵.

Okres: Ostrava-město

Typ: městská část

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – femininum

84 Kutná Hora

Město založil Přemysl Otakar II. r. 1270. Jde o horní město, které má zčásti něm. původ. Z něm. *kutte* „jáma, důl, šachta“ vzniklo adjektivum *kutna* (jmenný tvar)¹⁰⁶.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 138–139.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 145.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 146–147.

Okres: Kutná Hora

Typ: okresní město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATK – cizí původ (něm.) – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

85 Kynšperk nad Ohří

Město založené po r. 1155 Vladislavem II. Původ je z něm. *Künigsberg* „králova hora“¹⁰⁷.

Okres: Sokolov

Typ: město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

86 Lázně Bělohrad

První zmínka je z r. 1354. MJ bylo utvořeno podle nově postavené tvrze s bílými zdmi¹⁰⁸.

Okres: Jičín

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – hrad – substantivum – pomn. – femininum (Lázně), maskulinum (Bělohrad)

87 Lázně Kynžvart

První zmínka o městě je z r. 1392. Původ má v něm. *Kingswart*¹⁰⁹.

Okres: Cheb

Typ: město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – cizí původ (něm.) – substantivum – pomn. – femininum (Lázně), maskulinum (Kynžvart)

88 Lázně Libverda

Poprvé datována r. 1381. MJ má původ v něm. *Liebenwerde* a znamená „na líbezném ostrohu“¹¹⁰.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 148.

¹⁰⁸ *Lázně Bělohrad* [online]. [cit. 2013-05-5]. Dostupné z: <http://www.lazne-belohrad.cz/mesto/historie-mesta/>

¹⁰⁹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 150.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 150–151.

Okres: Jičín

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – cizí původ (něm.) – substantivum – pomn. – femininum

89 Ledeč nad Sázavou

Vznik pravděpodobně r. 1202 pod hradem Ledeč. MJ je pravděpodobně odvozeno přívl. příponou *-jъ* z OJ Ledek, přičemž toto OJ není doloženo¹¹¹.

Okres: Havlíčkův Brod

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

90 Levý Hradec

Dnes část obce Roztoky. Město vzniklo na levém břehu Vltavy od cesty z Budče¹¹².

Okres: Praha-západ

Typ: městská část

Třídění: deminutivní apelativum – význačná stavba / ATK – určení polohy – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

91 Libčice nad Vltavou

Toto město se připomíná již k r. 993. MJ je odvozeno čelední příponou *-ice* od OJ L'ubek¹¹³.

Okres: Praha-západ

Typ: malé město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – femininum

92 Libice nad Cidlinou

Název města se poprvé objevil v Kosmově kronice, a to k r. 981. MJ je odvozeno příponou *-ice* z adjektiva *l'ubá, libá* „líbezná“¹¹⁴.

¹¹¹ Tamtéž, s. 151.

¹¹² Tamtéž, s. 152–153.

¹¹³ Tamtéž, s. 154.

Okres: Nymburk

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – jiná motivace / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

93 Lipník nad Bečvou

Založeno před r. 1294. MJ vzniklo zpodstatňující příponou *-ík* z adjektiva *lipný, lipné*¹¹⁵.

Okres: Přerov

Typ: město

Třídění: obecné jméno – rostlinstvo / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

94 Lipová-lázně

Dříve vsi Dolní a Horní Lipová, které byly sloučeny r. 1960. Obec dostala název podle něm. názvu Dolní Lipové – *Lindenweisen* „lipné louky“¹¹⁶.

Okres: Jeseník

Typ: obec

Třídění: přejaté toponymum – podle vod, cizí původ (něm.) / ATK – rostlinstvo – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

95 Lomnice nad Lužnicí

Původ v názvu potoka, MJ je odvozeno zpodstatňující příponou *-ice* z adjektiva *lomná*, tj. „voda s lomeným tokem“¹¹⁷.

Okres: Jindřichův Hradec

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

96 Lomnice nad Popelkou

Viz Lomnice nad Lužnicí

¹¹⁴ Tamtéž, s. 155.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 158.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 161.

Okres: Semily

Typ: město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

97 Loučná nad Desnou

Původ v něm. *Wiesenberg* „lučná hora“¹¹⁸.

Okres: Šumperk

Typ: obec

Třídění: přejaté toponymum – terénní tvary, cizí původ (něm.) / ATN – podle vod – adjektivum (tvrdé) – prepozice – singulár – femininum

98 Luka nad Jihlavou

První zmínka z r. 1378 z přídomku Petra *de Luca* („z Luk“). Luka je hromadné jméno k *louka*¹¹⁹.

Okres: Jihlava

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – femininum

99 Lysá nad Labem

Založeno r. 1294. Vznik z adjektiva *lysý* „holý“ a znamená „ves na holém, bezlesém místě“¹²⁰.

Okres: Nymburk

Typ: město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

100 Malá Strana

Dnes část Prahy 1. MJ leží na levém břehu Vltavy, tato poloha je rozlohou menší než strana pravá¹²¹.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 162.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 163.

¹²⁰ Tamtéž, s. 164.

Okres: Hlavní město Praha

Typ: městská část

Třídění: obecné jméno – relativní poloha / ATK – velikost – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

101 Mariánské Hory

Dnes součástí Ostravy. MJ bylo uměle vytvořeno z něm. Marienberg (podle místní těžařské společnosti stejného názvu)¹²².

Okres: Ostrava-město

Typ: město

Třídění: přeжатé toponymum – terénní tvary, cizí původ (něm.) / ATK – cizí původ (něm.) – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

102 Mariánské Lázně

Lázně vytvořeny r. 1805. U pramene visel obrázek Panny Marie¹²³.

Okres: Cheb

Typ: lázeňské město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATK – obraz – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

103 Městec Králové

Město založil Václav II. ve 13. stol. Přívlastek je mylně označen Králové (Karel IV. ho zastavil Anně Svídnické). Původ přísluší králi, nikoli královně¹²⁴.

Okres: Nymburk

Typ: malé město

Třídění: deminutivní apelativum – sídelní statut osady / ATK – obecné označení osoby – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

¹²¹ Tamtéž, s. 165.

¹²² Tamtéž, s. 167.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž, s. 168–169.

104 Město Albrechtice

První zmínka je pravděpodobně z r. 1198 jako *Oldřichov*. Protože byl název často komolen, byl přejmenován na *Olbersdorf*. Překladem vznikl český název Albrechtice¹²⁵.

Okres: Bruntál

Typ: město

Třídění: přejaté toponymum – sídelní statut osady, cizí původ (něm.) / ATN – cizí původ (něm.) – substantivum – pomn. – neutrum (Město), femininum (Albrechtice)

105 Město Libavá

Poprvé se objevuje r. 1301 pod lat. názvem *Lubavia* „L'ubova ves“. Jméno odvozeno od OJ se základem *L'ub-* nebo *Lib-* (Luboměř, Libina)¹²⁶.

Okres: Olomouc

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATN – mužské antroponymum, cizí původ (lat.) – adjektivum (tvrdé) – singulár – neutrum (Město), femininum (Libavá)

106 Město Touškov

Vznik na zač. 12. stol. MJ Touškov je odvozeno příponou *-ov* od OJ Túšek, Toušek (tj. Tuchomysl, Tuchomír). Město na rozlišení od vesnice u Stodu (Ves Touškov)¹²⁷.

Okres: Plzeň-sever

Typ: město

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATN – mužské antroponymum – substantivum – singulár – neutrum (Město), maskulinum (Touškov)

107 Mladá Boleslav

První zmínka je z r. 1052. MJ je odvozeno přívl. příponou *-jb* z OJ Boleslav. Původně mělo MJ tvar maskulina, od 19. stol. feminina¹²⁸.

Okres: Mladá Boleslav

Typ: okresní město

¹²⁵ E-mailová korespondence s Hynkem Vaverou [online], 10. 5. 2013, h.vavera@mesto-albrechtice.cz.

¹²⁶ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 169.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž, s. 172.

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno - ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

108 Mladá Vožice

Město vzniklo v pol. 13. stol. pod názvem Božice. MJ je odvozeno přívl. příponou *-ja* (femininum) z OJ Božut. Dnešní název je dán hláskovou obměnou *b* za *v*¹²⁹.

Okres: Tábor

Typ: malé město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno - ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

109 Mnichovo Hradiště

Město vzniklo r. 1437 spojením měst Hradiště a Rybitví. V Hradišti stál cisterciácký klášter, odtud MJ Mnichovo Hradiště¹³⁰.

Okres: Mladá Boleslav

Typ: město

Třídění: deminutivní apelativum – význačná stavba / ATK – příslušnost mnichům – adjektivum (přivlastňovací) – singulár – neutrum

110 Mníšek pod Brdy

Vznik v 1. pol. 14. stol. MJ odvozeno ze stč. *mnišek* (tj. zdrobnělina od mnich)¹³¹.

Okres: Praha-západ

Typ: město

Třídění: deminutivní apelativum – příslušnost mnichům / ATN – vyvýšeniny – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

111 Moravská Třebová

Viz Česká Třebová

Okres: Svitavy

Typ: město

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž, s. 173.

¹³¹ Tamtéž, s. 173–174.

Třídění: obecné jméno – podle vody / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

112 Moravské Budějovice

Viz České Budějovice

Okres: Třebíč

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

113 Moravský Beroun

Vznikl ve 13. stol a má původ v itals. *Verona*¹³².

Okres: Olomouc

Typ: malé město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (itals.) / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

114 Moravský Krumlov

Viz Český Krumlov

Okres: Znojmo

Typ: město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

115 Nalžovské Hory

Vznikly kolem r. 1521 na místě původní vsi *Nalžov*. MJ *Lžov* znamená „ves lidí Lžových“¹³³.

Okres: Klatovy

Typ: město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATK – vlastní osobní jméno – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

¹³² Tamtéž, s. 177.

¹³³ Tamtéž, s. 181.

116 Náměšť na Hané

První zmínka je z r. 1131. MJ je odvozeno přívl. příponou *-jb* od OJ Namest (předpona *na-* a kořen slova *mstít se*). Poté se jméno upravilo podle slova „město“ na dnešní *Náměšť*¹³⁴.

Okres: Olomouc

Typ: městys

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATN – teritoriální příslušnost k ČR – substantivum – prepozice – singulár – femininum

117 Náměšť nad Oslavou

Viz Náměšť na Hané

Okres: Třebíč

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

118 Nová Bystřice

Viz Bystřice pod Pernštejnem

Okres: Jindřichův Hradec

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

119 Nová Paka

První zmínka r. 1357 jako Mladá Paká. Později Nová Paká. Paká znamená „opačná, protilehlá“¹³⁵.

Okres: Jičín

Typ: město

Třídění: obecné jméno – jiná motivace / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž, s. 186.

120 Nové Hrady

Založeny koncem 13. stol. MJ vzniklo podle nově založeného hradu¹³⁶.

Okres: Ústí nad Orlicí

Typ: město

Třídění: obecné jméno – význačná stavba / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – pomn. – maskulinum

121 Nové Město

Dnes část Prahy 1 a 2. Město založil Karel IV. r. 1348¹³⁷.

Okres: Hlavní město Praha

Typ: městská část

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – neutrum

122 Nové Město na Moravě

Okres: Žďár nad Sázavou

Typ: město

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATK (Nové), ATN (na Moravě) – určení stáří, teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé), substantivum – prepozice – singulár – neutrum

123 Nové Město nad Metují

Okres: Náchod

Typ: město

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATK (Nové), ATN (nad Metují) – určení stáří, podle vod – adjektivum (tvrdé), substantivum – prepozice – singulár – neutrum

124 Nové Město pod Smrkem

Okres: Liberec

Typ: malé město

¹³⁶ Tamtéž, s. 186–187.

¹³⁷ Tamtéž, s. 187.

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATK (Nové), ATN (pod Smrkem) – určení stáří, vyvýšenina – adjektivum (tvrdé), substantivum – prepozice – singulár – neutrum

125 Nové Strašecí

První zmínka z r. 1334 pod názvem Strašice a poté Strašetice. Dnešní název je odvozen od OJ Strašata přívl. příponou *-je* a znamená „Strašatovo (sídlo)“¹³⁸.

Okres: Rakovník

Typ: malé město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – neutrum

126 Nový Bor

MJ vzniklo na místě velkého boru¹³⁹.

Okres: Česká Lípa

Typ: město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

127 Nový Bydžov

Založen před r. 1305. MJ je odvozeno přívl. příponou *-ov* z OJ Bydeš¹⁴⁰.

Okres: Hradec Králové

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno – ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

128 Nový Jičín

První zmínka pochází z r. 1313. MJ vzniklo ze jména Dičín, které je odvozeno přívl. příponou *-ín* z OJ Dika („divý člověk“). Dnešní podoba vznikla změnou počáteční souhlásky¹⁴¹.

Okres: Nový Jičín

¹³⁸ Tamtéž, s. 188.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 188–189.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 189.

Typ: okresní město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

129 Nový Knín

Vznik zač. 14. stol. MJ Knín je odvozeno přívl. příponou *-ín* ze stč. *knieni* a znamená „kněžna, abatyš“¹⁴².

Okres: Příbram

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – obecné označení osoby / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

130 Odolena Voda

Založena v 1. pol 14. stol. s názvem *Odolenova Voda*. Později se přešlo ke zkrácení, odtud Odolena Voda. Přívlastek je v tvaru genitivu OJ Odolen, vznikl ze stč. slovesa *odolěti* „odolat, zvítězit“. Skloňovat můžeme MJ jako adjektivum jmenné (př. do Odoleny Vody) nebo jako adjektivum složené (př. do Odolené Vody)¹⁴³.

Okres: Praha-východ

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATK – jiná motivace – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

131 Opatovice nad Labem

První zmínka je z r. 1073. Původně stál v Opatovicích malý klášter benediktinského opatství. MJ je odvozeno čelední příponou *-ice* od slova *opat* „představený kláštera“¹⁴⁴.

Okres: Pardubice

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – obecné označení osoby / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – femininum

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž, s. 191.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 195–196.

132 Orlík nad Vltavou

Vznikl v 2. pol. 13. stol. Je umístěn byl vysoko na skále (tj. orlí poloha)¹⁴⁵.

Okres: Písek

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – živočišstvo / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

133 Planá nad Lužnicí

První zmínka je z r. 1357. MJ má původ v adjektivu *planá* (tj. hora, poloha) s významem „pustá, neúrodná“¹⁴⁶.

Okres: Tábor

Typ: aglomerovaná obec

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

134 Police nad Metují

Původ MJ vychází ze stč. slova *police* „nížká, rovná plocha“ a znamená „ves na rovině“¹⁴⁷.

Okres: Náchod

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

135 Rataje nad Sázavou

První zmínka je z r. 1289. MJ má původ ve stč. *rataj* „oráč“ a znamená „ves oráčů“¹⁴⁸.

Okres: Kutná Hora

Typ: městys

Třídění: obecné jméno – obecné označení osoby / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – femininum

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 197–198.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 205.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 209.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 223.

136 Rokytnice nad Jizerou

Vznikla r. 1904 spojením několika osad. MJ je odvozeno zpodstatňující příponou *-ice* z adjektiva *rokytná* (stč. *rokyta* „vrba“) a znamená „(vodu) tekoucí mezi rokytami“¹⁴⁹.

Okres: Semily

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – rostlinstvo / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

137 Rokytnice v Orlických horách

Viz Rokytnice nad Jizerou

Okres: Rychnov nad Kněžnou

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – rostlinstvo / ATN – vyvýšenina – adjektivum (tvrdé), substantivum – prepozice – singulár – femininum – dvě slova

138 Roudnice nad Labem

Vznikla pravděpodobně v pol. 12. stol. MJ je odvozeno zpodstatňující příponou *-ice* ze stč. *rúdná*, tj. železitý pramen minerální vody¹⁵⁰.

Okres: Litoměřice

Typ: město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

139 Rožmberk nad Vltavou

Původní hrad založen v 1. pol. 13. stol. jako sídlo Voka z Prčice, který měl v erbu pětilistou růži. Vznik MJ vychází z něm. jména *Rosenberg* „růžová hora“¹⁵¹.

Okres: Český Krumlov

Typ: malé město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 224.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 225.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 227.

140 Rožmitál pod Třemšínem

Vznik v pol. 13. stol. pod něm. názvem *Rosental* „růžové údolí“¹⁵².

Okres: Příbram

Typ: město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATN – vyvýšenina – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

141 Rožnov pod Radhoštěm

Původně zapsáno r. 1267 jako něm. jméno *Rosenau* „růžová niva“¹⁵³.

Okres: Vsetín

Typ: město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATN – vyvýšenina – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

142 Rychnov nad Kněžnou

MJ vzniklo počestěním něm. *Reichenau* „na bohaté, výnosné nivě“¹⁵⁴.

Okres: Rychnov nad Kněžnou

Typ: okresní město

Třídění: přejaté toponymum – cizí původ (něm.) / ATN – podle vod – adjektivum (tvrdé) – prepozice – singulár – maskulinum

143 Sedlec–Prčice

Vznikla spojením obcí. MJ Sedlec vychází ze stč. sedlcě „dvorec, hospodářské sídlo“, Prčice je odvozena příponou *-ice* ze slova *prk* „kozlí, jelení pach v době říje“

Okres: Příbram

Typ: město

Třídění: obecné jméno – význačná stavba / ATK – jiná motivace – substantivum – pomn. – femininum

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž, s. 227–228.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 229.

144 Sezimovo Ústí

První zmínka je z r. 1262. MJ vzniklo podle rodu Sezemů. OJ Sezima má původ v stč. *sezěbc* „tuzemec“. MJ Ústí podle vtoku do řeky¹⁵⁵.

Okres: Tábor

Typ: město

Třídění: obecné jméno – relativní poloha / ATK – mužské antroponymum – adjektivum (přivlastňovací) – singulár – neutrum

145 Slavkov u Brna

Poprvé zaznamenáno r. 1361 a znamená „Slávkův (hrad, majetek)“¹⁵⁶.

Okres: Vyškov

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – město – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

146 Stará Boleslav

Viz Mladá Boleslav

Okres: Praha-východ

Typ: část dvojměstí Brandýs nad Labem – Stará Boleslav

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno - ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

147 Stará Říše

První zmínka je z r. 1257. MJ Říše vzniklo z něm. *Reisch* a znamená osadu „založenou na písku, šterku“, se slovem říše „státní útvar“ nemá souvislost¹⁵⁷.

Okres: Jihlava

Typ: městys

Třídění: přejaté toponymum – druh půdy / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 233–234.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 235–236.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 241–242.

148 Staré Hamry

Okres: Frýdek-Místek

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – výrobní zařízení / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – pomn. – maskulinum

149 Staré Město

Okres: Uherské Hradiště

Typ: městská část

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – neutrum

150 Starý BohumínMJ Bohumín má základ v stč. OJ Bohuňa, které vzniklo přívl. příponou *-ín* a změnou *-ín* na *-mín*¹⁵⁸.

Okres: Karviná

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – určení stáří – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

151 Stráž nad NežárkouPrvní zmínka je z r. 1284. Vznik MJ ze slova stráž „střežení“¹⁵⁹.

Okres: Jindřichův Hradec

Typ: město

Třídění: obecné jméno – zaměstnání / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

152 Suchdol nad OdrouPůvod vychází ze skutečnosti, že MJ leželo na suchém místě v široké zátopové nivě řeky Odry¹⁶⁰.

Okres: Nový Jičín

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 243.¹⁵⁹ Tamtéž, s. 244.¹⁶⁰ Tamtéž, s. 247.

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – druh půdy / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

153 Světlá nad Sázavou

Vznikla v 13. stol. z lat. přívlastku *Swetlicensis* „světelský“. MJ má původ v adjektivu *světlá* (tj. mytební jméno „na bezlesé mýtině, tzv. světlině“)¹⁶¹.

Okres: Havlíčkův Brod

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

154 Špindlerův Mlýn

Vznik v 18. stol. při mlýnu. Původ MJ vychází z prvního majitele Spindlera¹⁶².

Okres: Trutnov

Typ: město

Třídění: obecné jméno – význačná stavba / ATK – vlastní osobní jméno – adjektivum (přívlastňovací) – singulár – maskulinum

155 Teplice nad Metují

První zmínka je z r. 1362 (*Teplicz*). MJ je odvozeno zpodstatňující příponou *-ice* od adjektiva *teplá* a znamená „ves u teplých pramenů“¹⁶³.

Okres: Náchod

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – pomn. – femininum

156 Trhové Sviny

Vznikly v pol. 13. stol. Původně se jmenovaly Svinice „ves lidí Svinových“¹⁶⁴.

Okres: České Budějovice

¹⁶¹ Tamtéž, s. 248.

¹⁶² Tamtéž, s. 251.

¹⁶³ Tamtéž, s. 257.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 259.

Typ: město

Třídění: vlastní osobní jméno – obyvatelské jméno / ATK – trhy – adjektivum (tvrdé) – pomn. – maskulinum

157 Třebechovice pod Orebem

První zmínka pochází z r. 1358 pod názvem *Třebochovice*. MJ je odvozeno čelední příponou *-ovice* od OJ Třeboch a znamená „ves lidí Třebochových“¹⁶⁵.

Okres: Hradec Králové

Typ: malé město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATN – vyvýšenina – substantivum – prepozice – pomn. – femininum

158 Týn nad Vltavou

První zmínka je z r. 1229. *Týn* znamená kůly ohrazenou osadu a má základ v keltském *dunun* „hradiště“, poté v germ. *tun* „plot, ohrada“¹⁶⁶.

Okres: České Budějovice

Typ: město

Třídění: obecné jméno – sídelní statut osady / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

159 Týniště nad Orlicí

Viz Týn nad Vltavou

Okres: Rychnov nad Kněžnou

Typ: město

Třídění: deminutivní apelativum – sídelní statut osady / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

160 Uherské Hradiště

První zmínka je z r. 1257. Přívlastek Uherský byl pravděpodobně pojmenován podle přechodu do Uher¹⁶⁷.

Okres: Uherské Hradiště

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 261.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 265.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 266.

Typ: okresní město

Třídění: deminutivní apelativum – význačná stavba / ATK – národní příslušnost – adjektivum (tvrdé) – singulár – neutrum

161 Uherský Brod

Založen u brodu přes řeku do Uher.

Okres: Uherské Hradiště

Typ: město

Třídění: obecné jméno – poloha na komunikacích / ATK – národní příslušnost – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

162 Uherský Ostroh

První zmínka z r. 1286. MJ Ostroh má stč. původ „výběžek země při soutoku dvou potoků, řek nebo dvou údolí“¹⁶⁸.

Okres: Uherské Hradiště

Typ: město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATK – národní příslušnost – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

163 Uhlířské Janovice

Poprvé doloženy r. 1352. MJ odvozeno čelední příponou *-ovice* z OJ Jan. Přívlastek podle místních uhlířů, kteří pálili dřevěné uhlí¹⁶⁹.

Okres: Kutná Hora

Typ: malé město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – zaměstnání – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

164 Ústí nad Labem

První zmínka je z r. 993. MJ má původ v stč. *ústie* „ústí, vtok do řeky“¹⁷⁰.

Okres: Ústí nad Labem

Typ: okresní město

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 267.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 270.

Třídění: obecné jméno – relativní poloha / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

165 Ústí nad Orlicí

Viz Ústí nad Labem

Okres: Ústí nad Orlicí

Typ: okresní město

Třídění: obecné jméno – relativní poloha / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

166 Valašské Klobouky

Viz Klobouky u Brna

Okres: Zlín

Typ: město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – pomn. – maskulinum

167 Valašské Meziříčí

První zmínka je z r. 1297. Název odvozen podle polohy mezi řekami¹⁷¹.

Okres: Vsetín

Typ: město

Třídění: obecné jméno – relativní poloha / ATK – teritoriální příslušnost k ČR – adjektivum (tvrdé) – singulár – neutrum

168 Velká Bíteš

Založena ve 13. stol. Původ MJ je odvozen od stč. OJ Bietech, Bítech (tj. od Vít), nebo od stč. OJ Bytech (tj. Radobyť)¹⁷².

Okres: Žďár nad Sázavou

Typ: město

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – velikost – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

¹⁷¹ Tamtéž, s. 271.

¹⁷² Tamtéž, s. 273–274.

169 Velká Polom

MJ vzniklo na polámaném místě (např. vichřicí).

Okres: Ostrava-město

Typ: město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATK – velikost – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

170 Velké Karlovice

Vznikla r. 1714. Jméno bylo dáno podle majitele Karla Jindřicha ze Žerotína¹⁷³.

Okres: Vsetín

Typ: obec

Třídění: mužské antroponymum – obyvatelské jméno / ATK – velikost – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

171 Velké Losiny

První zmínka je z 13. stol. Původ MJ není podložen, pravděpodobně je odvozen podle místa, kde se losovalo o polnosti. MJ může být odvozeno od OJ Losa, nebo od slova *los* „savec s parohy“¹⁷⁴.

Okres: Šumperk

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – jiná motivace / ATK – velikost – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

172 Velké Meziříčí

Viz Valašské Meziříčí

Okres: Žďár nad Sázavou

Typ: město

Třídění: obecné jméno – relativní poloha / ATK – velikost – adjektivum (tvrdé) – singulár – neutrum

¹⁷³ Tamtéž, s. 274–275.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 275.

173 Velké Žernoseky

Poprvé doložena v listině z 13. stol. MJ je odvozeno z stč. *ž(e)rnovy* „mlýnský kámen“ a slovanského kořene slova *sekat*, tj. *sěk*¹⁷⁵.

Okres: Litoměřice

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – zaměstnání / ATK – velikost – adjektivum (tvrdé) – pomn. – maskulinum

174 Velký Osek

První zmínka je z r. 1052. MJ má původ v stč. *osěk* „osekaný kmen“ a znamená „místo, kde byly osekane kmeny“¹⁷⁶.

Okres: Kolín

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – způsob odlesňování / ATK – velikost – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

175 Veselí nad Lužnicí

MJ má původ v psl. *veselъje* „radost“¹⁷⁷.

Okres: Tábor

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – jiná motivace / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

176 Veselí nad Moravou

Viz Veselí nad Lužnicí

Okres: Hodonín

Typ: město

Třídění: obecné jméno – jiná motivace / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 275–276.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 276.

177 Vrbno pod Pradědem

Dříve jen Vrbno. MJ je odvozeno od adjektiva *vrbný* a znamená „vrbné místo, obklopené vrbami“¹⁷⁸.

Okres: Bruntál

Typ: město

Třídění: obecné jméno – rostlinstvo / ATN – vyvýšenina – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

178 Vysoké Mýto

Založeno kolem r. 1260 Přemyslem Otakarem II. MJ má základ ve slově mýto „poplatek, clo“¹⁷⁹.

Okres: Ústí nad Orlicí

Typ: město

Třídění: obecné jméno – jiná motivace / ATK – určení polohy – adjektivum (tvrdé) – singulár – neutrum

179 Vysoké nad Jizerou

První zmínka je z r. 1352. MJ je pojmenované podle polohy. Název vystřídal všechny tvary rodu (Vysoká, Vysoký, Vysoké) podle toho, k jakému apelativu se vztahoval (př. ves, dvůr)¹⁸⁰.

Okres: Semily

Typ: město

Třídění: obecné jméno – relativní poloha / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – neutrum

180 Vyšší Brod

Založen ve 12. stol. Šlo o nejvýše položený brod proti proudu řeky¹⁸¹.

Okres: Český Krumlov

Typ: malé město

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 284–285.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 287.

¹⁸⁰ PROFOUS, Antonín; SVOBODA, Jan. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, díl IV, S–Ž. Praha: ČSAV, 1957, s. 669.

¹⁸¹ ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997, s. 288–289.

Třídění: obecné jméno – poloha na komunikacích / ATK – určení polohy – adjektivum (měkké) – singulár – maskulinum

181 Zlatá Koruna

Vznikla koncem 13. stol. Původně zněl název Svatá Koruna. Změna přívlastku byla dána vlivem velkého bohatství zdejšího kláštera¹⁸².

Okres: Český Krumlov

Typ: obec

Třídění: obecné jméno – jiná motivace / ATK – jiná motivace – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

182 Zlaté Hory

MJ leží při dolech na zlato.

Okres: Jeseník

Typ: malé město

Třídění: obecné jméno – terénní tvary / ATK – minerály – adjektivum (tvrdé) – pomn. – femininum

183 Zruč nad Sázavou

První zmínka je z r. 1335. MJ je odvozeno od názvu potoka a vychází z psl. kořene rōč- „bystrý, hbitý, rychlý“¹⁸³.

Okres: Kutná Hora

Typ: město

Třídění: obecné jméno – podle vod / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – femininum

184 Žďár nad Sázavou

Poprvé se připomíná r. 1234 v lat. podobě Sar. Význam MJ je „vypálené místo“¹⁸⁴.

Okres: Žďár nad Sázavou

Typ: město

¹⁸² Tamtéž, s. 293.

¹⁸³ Tamtéž, s. 294.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 297–298.

Třídění: obecné jméno – způsob odlesňování / ATN – podle vod – substantivum – prepozice – singulár – maskulinum

185 Železná Ruda

Vznikla u nalezišť železné rudy. MJ vzniklo překladem z něm. Eisenstein „železná ruda“¹⁸⁵.

Okres: Klatovy

Typ: město

Třídění: obecné jméno – minerály / ATK – minerály – adjektivum (tvrdé) – singulár – femininum

186 Železný Brod

Vznik u brodu přes řeku Jizeru. Přívlastek připojován podle toho, že se v okolí těžila železná ruda.

Okres: Jablonec nad Nisou

Typ: město

Třídění: obecné jméno – poloha na komunikacích / ATK – minerály – adjektivum (tvrdé) – singulár – maskulinum

4.2 KLASIFIKACE ATRIBUTŮ V URBONYMECH

4.2.1 ANTONYMIE

Vztah mezi jmény může být protikladný, jedná se o jejich opačný význam, který se nazývá antonymie. Mezi námi vybranými jmény je tento jev vyjádřen adjektivy, která vyjadřují polohu, stáří, nebo velikost. Jde např. o tato místní jména:

- Dolní Benešov - Horní Benešov
 - odlišení objektů je dáno polohou
- Mladá Boleslav – Stará Boleslav
 - odlišení objektů je dáno stářím

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 299–300.

Existují i další města, která se v našem slovníku nevyskytují a která mají protikladný význam. Jsou to např. tato města:

- Dolní Bludovice – Horní Bludovice
 - odlišení objektů je dáno polohou
- Nová Paka – Stará Paka
 - odlišení objektů je dáno stářím
- Velké Žernoseky – Malé Žernoseky
 - odlišení objektů je dáno velikostí

4.2.2 MORFOLOGICKÉ HLEDISKO

V této části je na urbonyma nahlíženo z hlediska slovních druhů. Nashromážděná jména jsou dále roztríděna podle kategorie jmenného rodu a čísla.

Slovní druhy (viz tabulka č. 1, kapitola č. 9.2 Přílohy), zejména ohebné slovní druhy, jsou zastoupeny v našich jménech substantivy (např. *Městec Králové*, *Hradec Králové*) a adjektivy (např. *České Budějovice*, *Mladá Boleslav*), viz tabulka č. 2, kapitola 9.2 Přílohy. Z neohebných slovních druhů byla jména zastoupena prepozicemi. V urbonymech se vyskytují předložky typu „nad, pod, u, v, na“ (např. *Bakov nad Jizerou*, *Frenštát pod Radhoštěm*, *Brodek u Konice*, *Jablonné v Podještědí*, *Náměšť na Hané*). Nejčastěji se vyskytují místní předložky „nad“ a „pod“. Tyto předložky vyjadřují pozici nad něčím, či pod něčím (např. řekou, horou,...). V tabulce č. 3, kapitola č. 9.2 Přílohy jsou vyjádřeny předložky počtem a pádem, se kterým se pojí. Další slovní druhy se v našem excerpovaném materiálu nevyskytují.

U vícečlenných pojmenování můžeme vymezit jednotlivé strukturní typy, které jsou zastoupeny substantivem, adjektivem nebo prepozicí (např. *Rokytnice v Orlických horách*, *Kostelec nad Černými lesy*, *Hora Svaté Kateřiny*, *Dvůr Králové nad Labem*, *Bezděčín u Velkých Opatovic*).

Z hlediska gramatické kategorie čísla se v urbonymech vyskytuje jak singulár (př. *Bakov nad Teplou*, *Benešov nad Ploučnicí*), tak plurál (př. *Doudleby nad Orlicí*, *Hory Matky Boží*). Viz tabulka č. 4, kapitola č. 9.2 Přílohy.

V některých případech nalezneme hromadná (např. *Klenčí pod Čerchovem*) nebo pomnožná substantiva (např. *Benátky nad Jizerou*).

Jmenný rod je zastoupen ve všech třech kategoriích. Mužský rod se vyskytuje např. v MJ *Český Dub*, ženský rod např. v *Česká Lípa* a střední rod v MJ *Vysoké Mýto*. Viz tabulka č. 5, kapitola č. 9.2 Přílohy.

4.2.3 SLOVOTVORNÉ HLEDISKO

V této kapitole je na atributivní urbonyma nahlíženo z hlediska slovotvorného způsobu utváření místních jmen.

Nejčastěji se tvoří pomocí derivace (tj. odvozování), a to především sufixací (tj. tvoření pomocí přípony). V analyzovaných MJ se objevily tyto příklady:

- á: př. Bělá pod Bezdězem
- ec: př. Hradec Králové
- eč: př. Ledec nad Sázavou
- ek: př. Brodek u Konice
- í: př. Klenčí pod Čerchovem
- ice: př. Bystřice nad Pernštejnem
- ík: př. Libník nad Bečvou
- ín: př. Český Těšín
- iště: př. Dolní Dvořiště
- ky: př. Benátky nad Jizerou
- ný: př. Železný Brod
- ov: př. Bakov nad Jizerou
- ové: př. Trhové Sviny
- ovice: př. Bílovice nad Svitavou
- ovo: př. Sezimovo Ústí
- ský: př. Horšovský Týn
- ův: př. Králův Dvůr
- ý: př. Český Dub

V ojedinělých případech se u MJ objevila deminutiva (zdrobněliny), pro ně jsou charakteristické tyto přípony:

- ec: př. Heřmanův Městec

- ek: př. Brodek u Přerova
- ice: př. Česká Skalice
- iště: př. Dolní Dvořiště

V několika MJ přejatých z cizích jazyků (převážně německého) se objevily následující tvary:

- „berg“ (hora): př. Kynšperk nad Ohří
- „land“ (země): př. Frýdlant nad Ostravicí
- „stadt“ (město): př. Frenštát pod Radhoštěm
- „tal“ (údolí): př. Rožmitál pod Třemšínem
- „wart“ (stráž): př. Lázně Kynžvart
- „werde“ (vůle): př. Lázně Libverda

Ve dvou případech se v MJ objevily tvary odvozené pomocí předpony (Bezděčí u Trnávky a Náměšť nad Oslavou). Jde o předpony Bez- a Ná-.

4.2.4 SYNTAKTICKÉ HLEDISKO

Z hlediska syntaktického se dělí atributy na kongruentní a nekongruentní (viz tabulka č. 6, kapitola č. 9.2 Přílohy). Kongruentní atribut se vyskytuje např. v MJ *Dolní Benešov*, nekongruentní atribut např. *Bakov nad Jizerou*.

Analyzovaná přívlastková určení mají následující motivaci (viz tabulka č. 7, kapitola č. 9.2 Přílohy):

- cizí původ: př. Lázně Kynžvart
- hrad: př. Bělá pod Bezdězem
- jiná motivace: př. Boží Dar
- město: př. Brodek u Konice
- minerály: př. Železná Ruda
- mužské antroponymum: př. Karlovy Vary
- národní příslušnost: př. Uherský Brod
- obecné označení osoby: př. Hradec Králové
- obraz: př. Hora Svaté Kateřiny

- podle vod: př. Bakov nad Jizerou
- příslušnosti mnichům: př. Mnichovo Hradiště
- rostlinstvo: př. Kamenice nad Lipou
- socha: př. Hory Matky Boží
- stáří: př. Nová Bystřice
- teritoriální příslušnost k ČR: př. Česká Lípa
- trhy: př. Trhové Sviny
- určení polohy: př. Dolní Benešov
- velikost: př. Malá Strana
- vlastní osobní jméno: př. Horšovský Týn
- vyvýšenina: př. Bystřice pod Hostýnem
- zaměstnání: př. Uhlířské Janovice

4.2.5 VÝZNAM MÍSTNÍCH JMEN

V této části je uvedeno rozdělení místních jmen, která jsou dále rozřazena do několika motivačních typů, vychází se z kapitoly č. 3.4.

MJ dělíme na (viz tabulka č. 8, kapitola č. 9.2 Přílohy):

- deminutivní apelativum: př. Brodek u Konice
- mužské antroponymum: př. Mladá Boleslav
- obecné jméno: př. Bystřice pod Hostýnem
- přejaté toponymum: př. Benátky nad Jizerou
- vlastní osobní jméno: př. Doudleby nad Orlicí

Základ MJ je tvořen těmito motivacemi (viz tabulka č. 9, kapitola 9.2 Přílohy):

- cizí původ: př. Benátky nad Jizerou
- druh půdy: př. Jílové u Prahy
- jiná motivace: př. Nová Paka
- minerály: př. Železná ruda
- obecné označení osoby: př. Opatovice nad Labem
- obyvatelské jméno: př. Bakov nad Jizerou
- podle vod: př. Bystřice nad Pernštejnem
- poloha na komunikacích: př. Brodek u Konice

- příslušnost mnichům: př. Mníšek pod Brdy
- relativní poloha: př. Ústí nad Labem
- rostlinstvo: př. Česká Lípa
- sídelní statut osady: př. Město Touškov
- terénní tvary: př. Velká Polom
- výrobní zařízení: př. Staré Hamry
- význačná stavba: př. Levý Hradec
- zaměstnání: př. Velké Žernoseky
- způsob odlesňování: př. Žďár nad Sázavou
- živočišstvo: př. Orlík nad Vltavou

5 ZÁVĚR

Cílem naší práce bylo sestavit seznam atributivních urbonym, a následně tato urbonyma analyzovat podle zvolených kritérií. Celkem se nám podařilo sumarizovat 186 atributivních toponym, avšak uvědomujeme si, že nejde o celkový počet urbonym v České republice, ale o vzorek vybraný s ohledem na rozsah práce excerpovaný z publikace Rudolfa Šrámka.

Předpokládali jsme, že většina atributů bude shodných. Tento předpoklad se nepotvrdil. Kongruentní atributy zaujímají přibližně stejný podíl z celkového počtu urbonym jako atributy nekongruentní. Velký vliv na toto hodnocení má výše zmíněný fakt, který respektuje omezenost vzorku.

Dále jsme předpokládali, že většina atributů bude motivována polohou pojmenovávaného místa. Předpoklad se potvrdil. Specifikum lokality bývá označováno dvěma základními způsoby. Prvním způsobem vyjádření polohy je, že místní jména v sobě obsahují prepozici, která určuje umístění (např. *Lysá nad Labem*). Druhý způsob pro určení polohy vychází z místních jmen, která obsahují adjektiva (např. *Horní Blatná*).

Třetím předpokladem bylo, že se v seznamu urbonym objeví jména s vícečlenným pojmenováním. Toto se potvrdilo. Příkladem předpokladu jsou místní jména *Dvůr Králové nad Labem*, *Hory Matky Boží*, *Kostelec nad Černými lesy*.

Posledním hypotézou byl výskyt deminutiv. I tento předpoklad se potvrdil. Tato deminutivní apelativa se vyskytují např. v místních jménech *Brodek u Konice*, *Uherské Hradiště*.

V teoretické části jsme vymezili základní pojmy, které jsme pak aplikovali v části praktické. Z analýzy je patrné, že převážnou část jmen tvoří jména deapelativní (tj. označení přírodních podmínek na místě, kde objekt leží). Obecná (věcná) jména se v našem vzorku vyskytují celkem 102x (př. *Česká Lípa*), mužská antroponyma 35x (př. *Mladá Boleslav*), přejatá toponyma 25x (př. *Benátky nad Jizerou*), deminutivní apelativa 21x (*Brodek u Konice*), vlastní osobní jména 3x (př. *Doudleby nad Orlicí*). Motivace místních jmen je utvořena převážně obyvatelskými jmény, 35x (př. *Bakov nad Jizerou*). Motivace podle vod je v našich městech vyjádřena 25x (př. *Bystřice pod Hostýnem*), do této kategorie řadíme řeky, říčky, potoky, rybníky aj. Mezi další zastoupené motivační typy patří terénní tvary (24x), cizí původ (24x), sídelní statut osady

(18x), význačná stavba (13x). Dalšími typy, avšak málo zastoupenými, jsou rostlinstvo, jiná motivace, poloha na komunikacích, relativní poloha, druh půdy, zaměstnání, způsob odlesňování,...

Protože tato práce pojednává o atributivních urbonymech, rozdělili jsme místní jména do skupin s kongruentním a nekongruentním atributem. Z celkového počtu 186 atributivních urbonym se kongruentní atribut vyskytl 99x a nekongruentní 91x, tedy v součtu o čtyři více než je původní počet urbonym. To bylo způsobeno tím, že MJ *Dvůr Králové nad Labem*, *Nové Město na Moravě*, *Nové Město nad Metují* a *Nové Město pod Smrkem* obsahují dva atributy (první v pořadí je kongruentní, druhý nekongruentní), viz tabulka č. 6, kapitola č. 9.2 Přílohy. Nejen místní jména, ale také atributy dělíme do motivačních typů. Převážná část přívlastků má zastoupení v motivaci podle vod, 58x (př. *Benešov nad Ploučnicí*). Celkem 19x se objevily atributy v motivaci podle určení stáří (př. *Nová Paka*) a teritoriální příslušnosti k Čechám (př. *Česká Skalice*). U 16 dokladů je dána motivace určením polohy (př. *Horní Blatná*), vyvýšeniny jsou zastoupeny 11x (př. *Rožmitál pod Třemšínem*). Další motivace atributů jsou vzhledem k jejich počtu zanedbatelné (viz podrobněji tabulka č. 7, kapitola č. 9.2 Přílohy). Některá MJ s vícečlenným pojmenováním jsou vyjádřena dvěma atributy, např. *Dvůr Králové nad Labem* má přívlastky odvozeny z obecného označení osoby a podle vody.

Z hlediska slovních druhů (viz tabulka č. 1, kapitola 9.2 Přílohy) převažují adjektiva, s počtem 108 dokladů (př. *Staré Město*), prepozice se vyskytují 82x (př. *Ústí nad Orlicí*) a substantiva 87x (př. *Město Touškov*). Největší počet zaujímají adjektiva tvrdá (78x), dále adjektiva měkká (16x) a přívlastňovací (14x). Přehled adjektiv nalezneme v tabulce č. 2, v kapitole č. 9.2 Přílohy. Nejfrekventovanější je prepozice „nad“, která se vyskytla celkem 60x, „pod“ 10x, „u“ 8x a předložky „v“ a „na“ se objevily 2x (viz tabulka č. 3, kapitola č. 9.2 Přílohy).

V oblasti gramatické kategorie čísla představuje největší počet singulár, 140x, plurál jen 46x. V kategorii jmenného rodu jsou zastoupeny všechny typy. Ženský rod je zastoupen 82x, mužský rod 79x a střední rod 30x (viz tabulka č. 5, kapitola č. 9.2 Příloha).

Některé atributy v urbonymech mají povahu antonym. Tato antonyma vyjadřují polohu (př. *Dolní Benešov - Horní Benešov*), stáří (př. *Mladá Boleslav - Stará Boleslav*) a velikost (př. *Velké Žernoseky - Malé Žernoseky*).

Ze slovtvorného rozboru jsme zjistili, že analyzovaná jména vznikla nejčastěji derivací, a to pomocí přípon *-ec*, *-ek*, *-ice*, *-ík*, *-ov*, *-ský*, aj. (př. *Hradec*, *Brodek*, *Kralovice*, *Bakov*). Zdrobněliny jsou odvozeny příponou *-ec*, *-ek*, *-ice*, *-iště* (př. *Městec*, *Mníšek*, *Skalice*, *Dvořiště*). Cizí německá jména vznikla z přípon *-berg*, *-stadt*, *-tal* apod. (př. *Kynšperk*, *Frenštát*, *Rožmitál*). Jen ve dvou případech jsme objevili tvoření pomocí předpon (*bez-*, *ná-*), př. *Bezděčí u Trnávky*, *Náměšť nad Oslavou*.

Z celkového souboru 186 urbonym dokládáme v našem vzorku jako hlavní motivační typ města pojmenovaná podle přírodního charakteru lokality, v níž leží; atributy jsou často odvozeny od pojmenování a ve velké míře je zastoupena motivace podle teritoriální příslušnosti k Čechám.

Podle mého názoru práce představuje sondu do dané problematiky, kterou by bylo možné dále rozvíjet hlavně z hlediska kvantitativního.

6 SEZNAM ZKRATEK

aj.	a jiné
atd.	a tak dále
ATK	atribut kongruentní
ATN	atribut nekongruentní
č.	číslo
germ.	germánský
itals.	italsky, -ý
MJ	místní jméno
např.	například
něm.	německy, -ý
obec.	obecný
OJ	osobní jméno
poč.	počátek
pol.	polovina
pomn.	pomnožné substantivum
př.	příklad
přivl.	přivlastňovací
psl.	praslovansky, -ý
r.	rok
rak.	rakousky, -ý
stč.	staročesky, -ý
stol.	století
tj.	to je
tzn.	to znamená
zač.	začátek

7 SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

7.1 LITERATURA

Časopis *Acta onomastica*

HARVALÍK, M. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1253-2

OLIVOVA - NEZBEDOVA, L. aj. *Pomístní jména v Čechách: O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Akademia, 1995. ISBN 80-200-0554-4

POLÍVKOVÁ, A. *Naše místní jména a jak jich užívat*. Praha: Euromedia Group, k. s., 2007. ISBN 978-80-242-1940-0

PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*. Praha: ČSAV, 1947-1960.

ŠMILAUER, VI. *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Praha: 1960.

ŠMILAUER, VI. *Úvod do toponomastiky*. Praha: SPN, 1963.

ŠRÁMEK, R. K nedožitým devadesátinám prof. Dr. Vladimíra Šmilauera, DrSc. *Onomastický zpravodaj ČSAV*. Praha: Ústav pro jazyk český, roč. 27, 1986.

ŠRÁMEK, R. Urbanonymie a urbonymie. *Onomastický zpravodaj ČSAV*. Praha: Ústav pro jazyk český, roč. 31, 1990

ŠRÁMEK, R. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN: 80-210-2027-X

ŠRÁMEK, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod: Tobíaš, 1997. ISBN 80-85808-50-1

7.2 ZDROJE

http://pf.ujep.cz/files/data/KBO_casopis2004-1.pdf

<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/onoma-r>

<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/topos-rec>

<http://www.lazne-belohrad.cz/mesto/historie-mesta/>

<http://www.mapy.cz/>

<http://www.retour.cz/mesta/kasperske-hory/historie.htm>

<https://maps.google.cz/maps?hl=cs&tab=wl>

<https://translate.google.cz/?hl=cs&sa=N&tab=IT&q>

7.3 E-MAILOVÁ KORESPONDENCE

E-mailová korespondence s Hynkem Vaverou [online], 10. 5. 2013, h.vavera@mesto-albrechtice.cz.

E-mailová korespondence s Marií Jirouškovou [online], 7. 5. 2013, Jirouskova.Marie@skolagj.cz.

8 RESUMÉ

The topic of this Bachelor thesis is called Attributive urbonyma in the Czech Republic. The thesis is divided into two parts. The first part is the theoretical section and the second part is the practical section.

In the theoretical section are described elementary terms onomastics and toponomastics. Next are defined terms “urbonyma”, “urbanonyma” and how own names are made.

In the practical section are summarized alphabetically attributive urbonyma and their categorizing. Further are analyzed the local names and they are classified from ways morphological, syntactic and word formation.

The finally reviews is at the conclusion of thesis.

9 PŘÍLOHY

9.1 ABECEDNÍ SEZNAM VYBRANÝCH ATRIBUTIVNÍCH URBONYM

B

Bakov nad Jizerou

Bečov nad Teplou

Bělá pod Bezdězem

Benátky nad Jizerou

Benešov nad Ploučnicí

Bezděčí u Trnávky

Bezděčí u Velkých Opatovic

Bílovice nad Svitavou

Boží Dar

Brandýs nad Labem

Brandýs nad Orlicí

Brněnské Ivanovice

Brodek u Konice

Brodek u Prostějova

Brodek u Přerova

Budišov nad Budišovkou

Bystřice nad Pernštejnem

Bystřice pod Hostýnem

Č

Česká Kamenice

Česká Lípa

Česká Skalice

Česká Třebová

České Budějovice

Český Brod

Český Dub

Český Krumlov

Český Šternberk

Český Těšín

D

Dolní Benešov

Dolní Bludovice

Dolní Bousov

Dolní Dvořiště

Dolní Kralovice

Dolní Suchá

Dolní Věstonice

Doudleby nad Orlicí

Dvůr Králové nad Labem

F

Františkovy Lázně

Frenštát pod Radhoštěm

Frydek – Místek

Frydlant nad Ostravicí

G

Golčův Jeníkov

H

Havlíčkův Brod

Heřmanův Městec

Hluboká nad Vltavou

Hora Svaté Kateřiny

Horní Benešov

Horní Blatná

Horní Heršpice

Horní Lideč

Horní Maršov

Horní Planá

Horšovský Týn

Hory Matky Boží

Hradec Králové

Hradec nad Moravicí

CH

Chlumeč nad Cidlinou

J

Jablonec nad Nisou

Jablonné v Podještědí

Janské Lázně

Jaroměřice nad Rokytinou

Jílové u Prahy

Jindřichův Hradec

K

Kamenice nad Lipou

Kamýk nad Vltavou

Kardašova Řečice

Karlova Studánka

Karlovy Vary

Kašperské Hory

Klášterec nad Ohří

Klášterec nad Orlicí

Klenčí pod Čerchovem

Kloubouky u Brna

Konstantinovy Lázně

Kostelec nad Černými lesy

Kostelec nad Orlicí

Kostomlaty nad Labem

Královo Pole

Královské Vinohrady

Kralupy nad Vltavou

Králův Dvůr

Krásné Pole

Kunčice nad Ostavicí

Kutná Hora

Kynšperk nad Ohří

L

Lázně Bělohrad

Lázně Kynžvart

Lázně Libverda

Ledeč nad Sázavou

Levý Hradec

Libčice nad Vltavou

Libice nad Cidlinou

Lipník nad Bečvou

Lipová-lázně -Dolní Lipová, Horní Lipová

Lomnice nad Lužnicí

Lomnice nad Popelkou

Loučná nad Desnou

Luka nad Jihlavou

Lysá nad Labem

M

Malá Strana

Mariánské Hory

Mariánské Lázně

Městec Králové

Město Albrechtice

Město Libavá

Město Touškov

Mladá Boleslav

Mladá Vožice

Mnichovo Hradiště

Mníšek pod Brdy

Moravská Třebová

Moravské Budějovice

Moravský Beroun

Moravský Krumlov

N

Nalžovské Hory

Náměšť na Hané

Náměšť nad Oslavou

Nová Bystřice

Nová Paka

Nové Hrady

Nové Město

Nové Město na Moravě

Nové Město nad Metují

Nové Město pod Smrkem

Nové Strašecí

Nový Bor

Nový Bydžov

Nový Jičín

Nový Knín

O

Odolena Voda

Opatovice nad Labem

Orlík nad Vltavou

P

Planá nad Lužnicí

Police nad Metují

R

Rataje nad Sázavou

Rokytnice nad Jizerou

Rokytnice v Orlických horách

Roudnice nad Labem

Rožmberk nad Vltavou

Rožmitál pod Třemšínem

Rožnov pod Radhoštěm

Rychnov nad Kněžnou

S

Sedlec – Prčice

Sezimovo Ústí

Slavkov u Brna

Stará Boleslav

Stará Říše

Staré Hamry

Staré Město

Starý Bohumín

Stráž nad Nežárkou

Suchdol nad Odrou

Světlá nad Sázavou

Š

Špindlerův Mlýn

T

Teplice nad Metují

Trhové Sviny

Třebechovice pod Orebem

Týn nad Vltavou

Týniště nad Orlicí

U

Uherské Hradiště

Uherský Brod

Uherský Ostroh

Uhlířské Janovice

Ústí nad Labem

Ústí nad Orlicí

V

Valašské Klobouky

Valašské Meziříčí

Velká Bíteš

Velká Polom

Velké Karlovice

Velké Losiny

Velké Meziříčí

Velké Žernoseky

Velký Osek

Veselí nad Lužnicí

Veselí nad Moravou

Vrbno pod Pradědem

Vysoké Mýto

Vysoké nad Jizerou

Vyšší Brod

Z

Zlatá Koruna

Zlaté Hory

Zruč nad Sázavou

Ž

Ždár nad Sázavou

Železná Ruda

Železný Brod

9.2 TABULKY

Tabulka č. 1: Četnost výskytu slovních druhů

Slovní druh	Počet
Substantivum	87
Adjektivum	108
Prepozice	82
CELKEM	277

Pozn.: Např. u MJ Hora Svaté Kateřiny a Hory Matky Boží se vyskytuje jak substantivum, tak adjektivum.

MJ Dvůr Králové nad Labem, Nové Město na Moravě obsahují substantivum, adjektivum i prepozici.

Tabulka č. 2: Četnost výskytu adjektiv

Adjektivum	Počet
Tvrdé	78
Měkké	16
Přivlastňovací	14
CELKEM	108

Tabulka č. 3: Četnost výskytu předložek

Prepozice	Pád	Počet
NAD	Instrumentál	60
POD	Instrumentál	10
U	Genitiv	8
V	Lokál	2
NA	lokál	2
CELKEM	-	82

Tabulka č. 4: Četnost výskytu gramatického čísla

Číslo	Počet
Singulár	140
Plurál	46
CELKEM	186

Tabulka č. 5: Četnost výskytu gramatického jmenného rodu

Rod	Počet
Maskulinum	79
Femininum	82
Neutrum	30
CELKEM	191

Pozn.: MJ Město Albrechtice a Město Libavá mají rod střední (Město) a ženský (Albrechtice, Libavá). Město Touškov rod střední (Město) a mužský (Touškov). Lázně Bělohrad a Lázně Kynžvart rod ženský (Lázně) a mužský (Bělohrad, Kynžvart).

Tabulka č. 6: Četnost výskytu atributů

Atribut	Počet
Kongruentní	99
Nekongruentní	91
CELKEM	190

Pozn.: MJ Dvůr Králové nad Labem, Nové Město na Moravě, Nové Město nad Metují a Nové Město pod Smrkem obsahují dva atributy, první v pořadí je kongruentní, druhý nekongruentní.

Tabulka č. 7: Četnost výskytu atributů dle motivačních typů

Motivace	Počet
Cizí původ	7
Hrad	4
Jiná motivace	5
Město	8
Minerály	3
Mužské antroponymum	11
Národní příslušnost	3
Obecné označení osoby	6
Obraz	2
Podle vod	58
Příslušnost mnichům	1
Rostlinstvo	3
Socha	1
Teritoriální příslušnost k ČR	19
Trhy	1
Určení polohy	16
Určení stáří	19
Velikost	8
Vlastní osobní jméno	4
Vyvýšenina	11
Zaměstnání	1
CELKEM	191

Pozn.: MJ Dvůr Králové nad Labem obsahuje dva atributy, motivace podle vody a obecné označení osoby. Město Libavá má cizí původ (lat.), který je odvozen od mužského antroponyma. Atributy MJ Nové Město na Moravě, Nové Město nad Metují a Nové Město pod Smrkem vyjadřují stáří, teritoriální příslušnost k ČR, vodu a vyvýšeninu.

Tabulka č. 8: Četnost výskytu místních jmen

Jméno	Počet
Deminutivní apelativum	21
Mužské antroponymum	35
Obecné jméno	102
Přejaté toponymum	25
Vlastní osobní jméno	3
CELKEM	186

Tabulka č. 9: Četnost výskytu MJ dle motivačních typů

Motivace	Počet
Cizí původ	24
Druh půdy	6
Jiná motivace	9
Minerály	1
Obecné označení osoby	4
Obyvatelské jméno	35
Podle vod	25
Poloha na komunikacích	8
Příslušnost mnichům	1
Relativní poloha	7
Rostlinstvo	10
Sídelní statut osady	18
Terénní tvary	24
Výrobní zařízení	1
Význačná stavba	13
Zaměstnání	4
Způsob odlesňování	2
Živočišstvo	1
CELKEM	193

Pozn.: MJ Hora Svaté Kateřiny, Loučná nad Desnou a Mariánské Hory spadají do motivačních typů cizí původ (něm.) a terénní tvary. Janské Lázně, Karlova Studánka a Lipová-lázně do cizího původu (něm.) a podle vod. Město Albrechtice má motivaci cizího původu (něm.) a sídelního statutu osady.